

Σχολή Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας

Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία

Παιδαγωγικό τμήμα

Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Επιστήμες της Αγωγής μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών

Προσεγγίσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Απόψεις γονέων και εκπαιδευτικών για τη μετάβαση
παιδιών που φοιτούν σε Ε.Ε.Ε.Κ στην ενήλικη ζωή**

POST GRADUATE THESIS

**Parents' and teachers' views on the transition of children studying in
E.E.E.E.K. to adulthood**

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ(ΤΩΝ)/NAME OF STUDENTS

Παναγιώτα Αγγελάκη

Panagiota Angelaki

ΟΝΟΜΑ ΕΙΣΗΓΗΤΗ/NAME OF THE SUPERVISOR

ΜΑΡΙΑ ΤΡΑΠΑΛΗ

MARIA TRAPALI

ΑΙΓΑΛΕΩ/AIGALEO 2024

Faculty of Health and Caring Professions
Department of Biomedical Sciences
Faculty of Administrative, Financial and Social Sciences
Department of Early Childhood Education and Care

Department of Pedagogy

Inter-Institutional Post Graduate Program
Pedagogy through innovative Technologies and Biomedical approaches

POST GRADUATE THESIS

Parents' and teachers' views on the transition of children studying in E.E.E.E.K. to adulthood

PANAGIOTA ANGELAKI

21501

aggelaki1975@gmail.com

FIRST SUPERVISOR

MARIA TRAPALI

SECOND SUPERVISOR

ANASTASIOS ASVESTAS

AIGALEO 2024

Επιτροπή εξέτασης

Ημερομηνία εξέτασης: <16 Φεβρουαρίου 2024>

Ονόματα εξεταστών

Υπογραφή

1^{ος} Εξεταστής Μαρία Τράπαλη

2^{ος} Εξεταστής Αναστάσιος Ασβεστάς

Δήλωση συγγραφέα μεταπτυχιακής εργασίας

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Παναγιώτα Αγγελάκη του Γεωργίου, με αριθμό μητρώου 21501 φοιτήτρια του Διιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων των Τμημάτων Βιοϊατρικών Επιστημών/ Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία/Παιδαγωγική τμήμα των Σχολών Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας/Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και της Ανώτατης Σχολής Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

Παναγιώτα Αγγελάκη

Ευχαριστίες

Η διπλωματική μου εργασία υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της φοίτησής μου στο Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων των Τμημάτων Βιοϊατρικών Επιστημών/ Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία/Παιδαγωγική τμήμα των Σχολών Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας/Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και της Ανώτατης Σχολής Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης και θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλλαν με οποιονδήποτε τρόπο στην ολοκλήρωσή της.

Ευχαριστώ θερμά την κύρια επιβλέπουσα καθηγήτρια Μαρία Τράπαλη για την καθοδήγησή της και τη συμβολή της στο σχεδιασμό της μεταπτυχιακής εργασίας μου.

Επίσης αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή Αναστάσιο Ασβεστά, το σύνολο των καθηγητών μου καθώς και τη διευθύντρια του μεταπτυχιακού Δρ. Παπαγεωργίου Ευσταθία για τη συνεργασία τους και τις πολύτιμες γνώσεις που μας μεταλαμπάδευσαν σε όλη τη διάρκεια της φοίτησής μας.

Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ στην κόρη μου και στους δικούς μου ανθρώπους για την υπομονή, την κατανόηση και την ψυχολογική τους υποστήριξη.

Αφιέρωσεις

Στην κόρη μου Ιωάννα

Περίληψη

Εισαγωγή: Τα τελευταία χρόνια βρίσκεται στο επίκεντρο πολλών ερευνών η ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία. Το άτομο με αναπηρία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι πρωτίστως της οικογένειας και κατόπιν του σχολείου, της γειτονιάς και της ευρύτερης κοινότητας. Η οικογένεια και το σχολείο αποτελούν τους βασικούς θεσμούς που διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο για την υγιή ανάπτυξη ενός παιδιού. Κύριο μέλημα της οικογένειας είναι η εξασφάλιση μόνιμης κατοικίας, η αυτοεξυπηρέτηση και η επαγγελματική αποκατάσταση του τέκνου με αναπηρία. Η παρούσα διπλωματική εργασία χωρίζεται σε 5 βασικούς άξονες: Εκπαίδευση-Ειδική Αγωγή, Επαγγελματική Αποκατάσταση, Προσβασιμότητα, Ενημέρωση της Κοινής Γνώμης και Συντονισμός Δράσης και Πολιτικών.

Σκοπός: Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως σκοπό τη μελέτη και διερεύνηση των απόψεων των γονέων και των εκπαιδευτικών σε σχέση με τις πρακτικές που ακολουθούνται και τις προοπτικές για ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία, εστιάζοντας στο χώρο των Ειδικών Εργαστηρίων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Σκοπός επίσης είναι η αξιολόγηση των ευκαιριών που παρέχονται στα άτομα με αναπηρίες και η σύνδεση της εκπαίδευσης με την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Τέλος, σκοπός είναι η συγκεκριμένη εργασία να αποτελέσει πηγή ενημέρωσης και έμπνευσης για γονείς και εκπαιδευτικούς σχετικά με τις προοπτικές εξέλιξης των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρία/ες.

Μέθοδος: Θεωρητική και βιβλιογραφική προσέγγιση αναφορικά με το τι ισχύει διεθνώς και τι ισχύει ιδιαίτερα στην Ελλάδα.

Αποτελέσματα: Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα άτομα με αναπηρία όταν βρεθούν στο κατάλληλο περιβάλλον μπορούν να αναπτύξουν εξαιρετικές ικανότητες και δεξιότητες. Ο στόχος της αυτονομίας, της ανεξάρτητης διαβίωσης και της επαγγελματικής αποκατάστασης των νέων με αναπηρία, παρότι αντιμετωπίζει πολλά εμπόδια, είναι πραγματοποιήσιμος.

Συμπεράσματα: Η συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε προγράμματα δια βίου μάθησης είναι πολύ σημαντική διότι βελτιώνει την επικοινωνιακή τους ικανότητα, συντελεί στην κοινωνικοποίηση τους (γνωριμία με καινούρια άτομα, ανταλλαγή απόψεων) και προάγει σε μεγάλο βαθμό την επαγγελματική τους εξέλιξη. Το ζήτημα του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού ΑμεΑ είναι αναγκαιότητα. Επίσης, είναι

απαραίτητη η συνεργασία του εκπαιδευτικού, της διεπιστημονικής ομάδας τόσο με το μαθητή όσο με το οικογενειακό του περιβάλλον με στόχο τη σχολική, επαγγελματική, οικονομική και κοινωνική ένταξη του.

Λέξεις κλειδιά: Αναπηρία, εκπαίδευση, γονεϊκή εμπλοκή, ενσυναίσθηση, ανεξάρτητη διαβίωση, αυτονομία, μετάβαση,εργασιακή ένταξη, εμπόδια

Abstract

Introduction:

In recent years, independent living for people with disabilities has been the focus of much research. The person with a disability is an integral part of the family first and foremost, and then of the school, the neighborhood and the wider community. The family and the school are the main institutions that play a primary role in the healthy development of a child. The main concern of the family is to ensure permanent housing, self-sufficiency and the professional rehabilitation of the child with a disability. This thesis is divided into 5 main axes: Education-Special Education, Vocational Rehabilitation, Accessibility, Public Awareness and Coordination of Action and Policies.

Purpose: This thesis aims to study and investigate the views of parents and teachers in relation to the practices followed and the prospects for independent living of people with disabilities, focusing on the area of Special Vocational Education and Training Workshops. The aim is also to evaluate the opportunities offered to people with disabilities and the link between education and their vocational rehabilitation.

Method: Theoretical and bibliographical approach regarding what applies internationally and what applies particularly in Greece.

Results: The results of the research showed that people with disabilities can develop excellent abilities and skills when placed in the right environment. The purpose of autonomy, independent living and vocational rehabilitation for young people with disabilities, although facing many obstacles, is achievable.

Discussion: The participation of people with disabilities in lifelong learning programs is very important because it improves their communication skills, contributes to their socialization (meeting new people, exchange of views) and promotes to a large extent their professional development. The issue of School Vocational Guidance for people with disabilities is a necessity. It is also necessary the cooperation of the teacher, the interdisciplinary team with both the student and his/her family environment in order to achieve his/her school, professional, economic and social integration.

Key words: Disability, education, parental involvement, empathy, independent living, autonomy, transition, work integration, barriers

Περιεχόμενα

.....	i
Δήλωση συγγραφέα μεταπτυχιακής εργασίας.....	iv
Ευχαριστίες	v
Αφιερώσεις	vi
Περίληψη	vii
Abstract.....	ix
Συνομογραφίες.....	xi
Πρόλογος	1
Κεφάλαιο 1. ΑΝΑΠΗΡΙΑ	2
1.1 Νοητική Αναπηρία	2
1.2 Αίτια εκδήλωσης νοητικής αναπηρίας	4
Κεφάλαιο 2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	5
2.1 Σύγχρονες προσεγγίσεις στην εκπαίδευση των ατόμων με Νοητική Αναπηρία	5
2.2 Επαγγελματική Εκπαίδευση	8
2.2.1 Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια-Λύκεια (ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.)	8
2.2.2 Οι επαγγελματικές σχολές του ΟΑΕΔ	10
2.2.3 Τι είναι τα Ε.Ε.Ε.Κ.....	11
2.2.4 Τα ΔΙΕΚ Ειδικής Αγωγής	12
2.2.5 Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (Κ.Δ.Α.Π.)	13
2.2.6 Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (Κ.Δ.Η.Φ.).....	13
Κεφάλαιο 3. Ανεξάρτητη Διαβίωση	14
3.1 Αυτονομία ή Ανεξάρτητη Διαβίωση;.....	14
3.2 Ανεξάρτητη διαβίωση στην Ελλάδα.....	15
3.3 Ανεξάρτητη διαβίωση στο εξωτερικό	17
Κεφάλαιο 4. ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΝΗΛΙΚΗ ΖΩΗ	19
4.1 Εργασιακή ένταξη ατόμων με αναπηρία	19
4.2 Επαγγελματικός προσανατολισμός και ένταξη στην εργασία	23
4.3 Εργασιακή κατάσταση ΑμεΑ	25
4.4 Προτάσεις για αλλαγές στο χώρο εργασίας.....	29
4.5 Παράδειγμα Ανεξάρτητης Διαβίωσης στην Ελλάδα.....	31
Αναφορές.....	33
References.....	35

Συντομογραφίες

	Αγγλική ορολογία	Ελληνική ορολογία
ε.ε.α./α	special educational needs and/or disability(ies)	ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρία/ες
E.E.E.E.K		Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης
ΑΠΣ	Curricula	Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών
ΥΠΕΠΘ	Ministry of National Education and Religions	Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Πρόλογος

Στην πολυτάραχη εποχή που διανύουμε, τα άτομα με αναπηρία, με χρόνιες παθήσεις και τα μέλη των οικογενειών τους έχουν να αντιμετωπίσουν, παράλληλα με την μακροχρόνια κρίση, το πρωτοφανές κύμα ακρίβειας, το άγνωστο ύψος που θα φτάσει ο πληθωρισμός και το συνεχώς αυξανόμενο κόστος διαβίωσης, σε όλους τους τομείς της καθημερινότητας των ατόμων με αναπηρία ή και χρόνια πάθηση, που οδηγεί εν τέλει σε φτωχοποίηση.

Ένα από τα ερωτήματα που θέτει κάθε οικογένεια όταν ανακαλύπτει την αναπηρία που χαρακτηρίζει το παιδί τους είναι τι συμβαίνει στα παιδιά με αναπηρίες όταν μεγαλώνουν. Η συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων με αυτισμό είναι ότι παραμένουν στην οικογένεια για όσο διάστημα οι γονείς είναι σε θέση να τα φροντίζουν και στη συνέχεια τοποθετούνται σε ιδρύματα με άλλα άτομα με αναπηρία. Όμως αυτοί οι άνδρες και οι γυναίκες έχουν επίσης το δικαίωμα να χτίσουν το δικό τους μέλλον, να έχουν μια δουλειά και, πάνω απ' όλα, να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες με τους συνομηλίκους τους.

Στην Ελλάδα δυστυχώς, υπάρχουν ελάχιστες δομές που υποστηρίζουν την ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία και αυτές είναι κυρίως ιδιωτικές επιβαρύνοντας πολύ τον οικονομικό προϋπολογισμό των οικογενειών. Η βιβλιογραφική μελέτη και έρευνα που θα ακολουθήσουμε έχει ως βασικό στόχο να κατανοήσουμε ποιές είναι οι βασικές ανάγκες, ποιές είναι οι αναγκαίες συνθήκες για την απόκτηση μιας καλής ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία.

Το πρόβλημα της κοινωνικής και επαγγελματικής ενσωμάτωσης των ατόμων με αναπηρία διευκολύνεται από τη σωστή σχολική ενσωμάτωση. Σημαντική διάσταση της κοινωνικής ένταξης είναι η μετάβαση τους σε χώρο εργασίας. Η εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία είναι μια δια-βίου μάθηση και απαιτεί τη συνεχή υποστήριξη τους στην επαγγελματική απασχόληση. Μια επιτυχημένη μετάβαση πρέπει να βασίζεται στη στενή συνεργασία και συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων. (Education, 2006)

Κεφάλαιο 1. ΑΝΑΠΗΡΙΑ

1.1 Νοητική Αναπηρία

Η νοητική αναπηρία αποτελεί ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, με πολλές διακυμάνσεις. Κατά καιρούς έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί για τη νοητική αναπηρία ανάλογα με τις γνώσεις και τις πεποιθήσεις κάθε εποχής. Από τις αρχές της ιστορίας, τα προβλήματα νοημοσύνης σχετίζονται με την ψυχική ασθένεια και είχαν διαφορετική αντιμετώπιση.

Η επιστημονική κοινότητα προσπάθησε να ορίσει την έννοια της νοητικής αναπηρίας. Ο S. Greenspan (1999) προτείνει τον εξής ορισμό για την νοητική υστέρηση: «μία κατάσταση η οποία διακρίνεται από μειονεξία σε διάφορους τομείς της νοημοσύνης (π.χ. κοινωνικό, πρακτικό και ακαδημαϊκό), η οποία αποδίδεται κυρίως σε γνωστές ή υποτιθέμενες ανωμαλίες στην ανάπτυξη του εγκεφάλου, με αποτέλεσμα να κρίνεται γενικά το άτομο, τόσο από ειδικούς επαγγελματίες όσο και από τα άτομα του κοινωνικό-πολιτισμικού του περιβάλλοντος, ότι χρειάζεται μακρόχρονη επίσημη και/ή ανεπίσημη υποστήριξη και προστασία στο να διαχειρίζεται τους διάφορους σημαντικούς ρόλους και εργασίες και στο να αποφύγει πιθανή εκμετάλλευση και χειραγώγηση από άλλους». Σύμφωνα με τον Gallahue (2002), νοητική στέρωση είναι μια παθολογική κατάσταση που χαρακτηρίζεται από γενική νοητική λειτουργία κάτω του μέσου όρου κατά την διάρκεια της αναπτυξιακής περιόδου και σχετίζεται με διαταραχές στην προσαρμοστική συμπεριφορά. Ο Sherrill (2004) την ορίζει ως «την κάτω του μέσου όρου γενική ικανότητα που συνυπάρχει με μειονεξίες συμπεριφοράς και προσαρμογής, είναι εμφανής σε όλη την διάρκεια της ανάπτυξης του ατόμου και έχει αρνητική επίδραση στην εκπαίδευση και ένταξή του στην κοινωνική διαδικασία».

Η Αμερικάνικη Ένωση για Διανοητικές και Αναπτυξιακές Αναπηρίες (AAIDD) αποδίδει την νοητική αναπηρία ως εξής: «Η πνευματική αναπηρία είναι μια αναπηρία που χαρακτηρίζεται από σημαντικούς περιορισμούς τόσο στην πνευματική λειτουργία όσο και στην προσαρμοστική συμπεριφορά, η οποία καλύπτει πολλές καθημερινές κοινωνικές και πρακτικές δεξιότητες. Η αναπηρία αυτή προέρχεται από την ηλικία των 18 ετών».

Η πνευματική λειτουργία – επίσης αποκαλούμενη νοημοσύνη – αναφέρεται στη γενική νοητική ικανότητα, όπως η μάθηση, η συλλογιστική, η επίλυση προβλημάτων κ.ο.κ. Ένας τρόπος μέτρησης της πνευματικής λειτουργίας είναι ένας έλεγχος IQ. Γενικά

ένα αποτέλεσμα δοκιμής IQ περίπου 70 ή υψηλότερο από 75 υποδηλώνει περιορισμό στην πνευματική λειτουργία. Η προσαρμοστική συμπεριφορά είναι το σύνολο των εννοιολογικών, κοινωνικών και πρακτικών δεξιοτήτων που μαθαίνονται και εκτελούνται από τους ανθρώπους στην καθημερινή τους ζωή:

- Εννοιολογικές δεξιότητες – γλώσσα και γραφή ·τα χρήματα, το χρόνο και τις αριθμητικές έννοιες και αυτοδιάθεση.
- Κοινωνικές δεξιότητες – διαπροσωπικές δεξιότητες, κοινωνική υπευθυνότητα, αυτοεκτίμηση, πνευματικότητα, κοινωνική επίλυση προβλημάτων και ικανότητα τήρησης κανόνων / τήρησης νόμων και αποφυγής θυματοποίησης.
- Πρακτικές δεξιότητες – δραστηριότητες καθημερινής ζωής (προσωπική φροντίδα), επαγγελματικές δεξιότητες, υγειονομική περίθαλψη, ταξίδια / μεταφορά, χρονοδιαγράμματα / ρουτίνες, ασφάλεια, χρήση χρημάτων, χρήση του τηλεφώνου (AAIDD,2010).

Για την περιγραφή του όρου αναπηρία ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) σχεδίασε αρχικά ένα σύστημα ταξινόμησης, το International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps (ICIDH), σύμφωνα με το οποίο η αναπηρία συναποτελείται αλλά και παράλληλα διακρίνεται από τρία μέρη: την βλάβη, την αναπηρία και το μειονέκτημα (ΠΟΥ, 1980). Στο ICIDH 2 εντάχθηκαν ευρύτερες διαστάσεις της αναπηρίας, οι σωματικές δομές–λειτουργίες, οι ατομικές δραστηριότητες, η συμμετοχή στην κοινωνία (ΠΟΥ, 2001).

Σύμφωνα με την Διεθνή Στατιστική Ταξινόμηση Νόσων και Συναφών Προβλημάτων Υγείας Δέκατη Αναθεώρηση (ICD 10), του παγκόσμιου οργανισμού υγείας (2016), η νοητική καθυστέρηση αναφέρεται ως «η κατάσταση που χαρακτηρίζεται από αναστολή ή ατελή ανάπτυξη της νόησης, η οποία χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα από διαταραχή δεξιοτήτων που εκδηλώνονται κατά την περίοδο ανάπτυξης, δεξιοτήτων που συμβάλουν στο συνολικό επίπεδο νοημοσύνης, π.χ. γνωστικών, γλωσσικών, κινητικών, και κοινωνικών ικανοτήτων. Η καθυστέρηση μπορεί να εμφανιστεί με ή χωρίς κάποια άλλη ψυχική ή σωματική κατάσταση».

Στο διαγνωστικό και στατιστικό εγχειρίδιο της Αμερικάνικης Ψυχιατρικής Εταιρείας DSM-5 (2013), η νοητική αναπηρία (Νοητική Αναπτυξιακή Αδυναμία) είναι μια διαταραχή με έναρξη κατά την αναπτυξιακή περίοδο η οποία περιλαμβάνει όχι μόνο ελλείμματα νοητικής αλλά και ελλείμματα της προσαρμοστικής λειτουργίας στους

εννοιολογικούς, κοινωνικούς και πρακτικούς τομείς. Θα πρέπει να πληρούνται τα ακόλουθα τρία κριτήρια:

1. Ελλείμματα σε διανοητικές λειτουργίες, όπως η λογική, η επίλυση προβλημάτων, ο προγραμματισμός, η αφηρημένη σκέψη, η κρίση, η ακαδημαϊκή μάθηση και τα διδάγματα από την εμπειρία, τα οποία επιβεβαιώνονται όχι μόνο από την κλινική εκτίμηση αλλά και από εξατομικευμένο, τυποποιημένο τεστ νοημοσύνης.
2. Ελλείμματα στην προσαρμοστική λειτουργία του ατόμου, που έχουν ως αποτέλεσμα αδυναμία του ατόμου να ανταποκριθεί στις αναπτυξιακές σταθερές και τις σταθερές που αναμένονται για την ηλικία του από την πολιτισμική ομάδα για προσωπική ανεξαρτησία και κοινωνική ευθύνη. Χωρίς συνεχή υποστήριξη, τα ελλείμματα στην προσαρμοστική λειτουργία περιορίζουν την λειτουργία σε μία ή περισσότερες από τις δραστηριότητες της καθημερινής ζωής όπως η επικοινωνία, η κοινωνική συμμετοχή και η ανεξάρτητη ζωή, σε πολλά πλαίσια όπως το σπίτι, το σχολείο, η δουλειά και η κοινότητα
3. Έναρξη των ψυχικών ελλειμμάτων και των ελλειμμάτων της προσαρμοστικής λειτουργίας κατά την αναπτυξιακή περίοδο. (APA, 2013)

Τα παιδιά με νοητική αναπηρία αντιμετωπίζουν συχνά και άλλες αναπτυξιακές δυσκολίες καθώς και προβλήματα σωματικής υγείας. Ορισμένα από τα συνοδά προβλήματα που εμφανίζονται συχνά στα παιδιά με νοητική καθυστέρηση είναι η επιληψία, οι διαταραχές λόγου και ομιλίας, οι διαταραχές στην προσοχή, οι ψυχώσεις, η αυτοκαταστροφική συμπεριφορά, οι δυσκολίες στις διαπροσωπικές σχέσεις.

1.2 Αίτια εκδήλωσης νοητικής αναπηρίας

Η θεαματική εξέλιξη της Βιοιατρικής, της Κυτταρικής και Μοριακής Γενετικής και της Γνωστικής Νευροψυχολογίας προσθέτει συνεχώς ερευνητικά δεδομένα και δίνει φως στις γενετικές αιτίες που προκαλούν νοητική αναπηρία. Κάθε χρόνο ανακαλύπτονται νέα, κυρίως γενετικά, αίτια (Moser, 2003)

Για τον προσδιορισμό που αφορά την αιτιολογία της νοητικής αναπηρίας εμπλέκονται βιολογικοί και ψυχοκοινωνικοί παράγοντες που σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να επικαλύπτονται. Υπάρχει ένα πολύ μεγάλο ποσοστό, που κυμαίνεται περίπου στο 35%, σύμφωνα με το οποίο δεν μπορεί να προσδιοριστεί ο αιτιολογικός παράγοντας που προκαλεί την εμφάνιση της νοητικής αναπηρίας (Μάνος, 1997).

Ειδικότερα τα αίτια της Αναπηρίας μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- γενετικές διαταραχές (φαινυλκετονουρία, νόσος του Tay-Sachs, οζώδης σκλήρυνση),
- χρωμοσωμικές ανωμαλίες (τρισωμία 21, σύνδρομο του εύθραυστου Χ),
- προγεννητικές βλάβες (αλκοολισμός μητέρας, λοιμώξεις),
- εγκυμοσύνη και περιγεννητικές βλάβες (πρόωρος τοκετός, υποξαιμία, τραυματισμός κεφαλής, λοιμώξεις),
- ιατρικές καταστάσεις βρεφικής-παιδικής ηλικίας (δηλητηρίαση από μόλυβδο, λοιμώξεις, όγκοι-τραυματισμοί εγκεφάλου),
- περιβαλλοντικοί παράγοντες και άλλες ψυχικές διαταραχές (αποστέρηση τροφής, φροντίδας και ερεθισμάτων).

Κεφάλαιο 2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

2.1 Σύγχρονες προσεγγίσεις στην εκπαίδευση των ατόμων με Νοητική

Αναπηρία

Είναι κατοχυρωμένο από το Σύνταγμα του κράτους το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να λαμβάνει δωρεάν και βασική εκπαίδευση αλλά και το δικαίωμα του ατόμου να ζήσει μια ζωή με αξιοπρέπεια.

Στη διακήρυξη της Salamanca (1994) αναγνωρίζεται η σημασία της συνεκπαίδευσης – συμπερίληψης για την εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων στην εκπαίδευση για όλα τα άτομα με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Σκοπός είναι να επιτρέψει σε όλους τους μαθητές να φοιτούν στο σχολείο της γειτονιάς τους όπου θα υποστηρίζεται η μαθησιακή τους διαδικασία και να συμμετέχουν σε καθημερινές εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Το σχολείο είναι ένας θεμελιώδης φορέας εκπαίδευσης και κοινωνικοποίησης για τα παιδιά και τους εφήβους. Έργο του είναι να παρέχει τα απαραίτητα εφόδια για την πολιτιστική, κοινωνική και ψυχολογική ανάπτυξη των παιδιών, ώστε να τα προετοιμάσει να γίνουν οι αυριανοί ενήλικες. Στο σχολείο ο μαθητής όχι μόνο μελετά και αποκτά γνώσεις αλλά χτίζει τη δική του ταυτότητα αλληλεπιδρώντας με τους εκπαιδευτικούς, τους συνομηλίκους του και τους φορείς του σχολείου ενσωματώνοντας, άμεσα ή έμμεσα, δεξιότητες που αφορούν την εκπαίδευση, την κοινωνικοποίηση, το αίσθημα του πολίτη, την υπευθυνότητα, τη συναισθηματικότητα και το αίσθημα αυτοεκτίμησης.

Στο σχολείο, τα άτομα με αναπηρία επίσης "ενηλικιώνονται" και προετοιμάζονται για την ενήλικη ζωή. Τα άτομα με αυτισμό κατά τη σχολική τους φοίτηση μπορούν να μάθουν τις δεξιότητες και την αυτονομία που θα τους οδηγήσουν στη μετάβαση στην ενήλικη ζωή, ένα αναπόφευκτο εξελικτικό πέρασμα γεμάτο ιδιαίτερες συνέπειες και δυσκολίες που δεν είναι πάντα εύκολο να αντιμετωπιστούν.

Συχνά το παιδί με αυτισμό θεωρείται ένα αιώνιο ον, ένα αιώνιο παιδί που περνάει από την παιδική ηλικία στα γηρατειά χωρίς να έχει γνωρίσει την "ενήλικη" διάσταση της ζωής. Όμως η εκπαίδευση πρέπει να στοχεύει στο να εξασφαλίσει ότι το άτομο με αναπηρία μπορεί να γίνει ο αρχιτέκτονας της μοίρας του. του πεπρωμένου του. Η σκέψη για το σχέδιο ζωής πρέπει να γίνεται ήδη από το δημοτικό σχολείο προσανατολίζοντας και ανακαλύπτοντας τις πραγματικές ικανότητες του παιδιού και στοχεύοντας στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό στη μετάβαση σε μια αξιοπρεπή ζωή και όσο το δυνατό ανεξάρτητη.

Η οικογένεια είναι το πρωτογενές και βασικότερο κοινωνικό πλαίσιο με το οποίο έρχεται σε επαφή το παιδί, αλληλεπιδρά, αναπτύσσεται και διαμορφώνει θεμελιώδη χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του, που θα το συνοδεύουν στην ενήλικη ζωή. Η οικογένεια επεξεργάζεται τα βασικά προβλήματα του παιδιού και αναζητά τρόπους επίλυσης και στήριξης.

Ειδικότερα, για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρία/ες (ε.ε.α./α) η ποιότητα της συνεργασίας ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια αποτελεί παράγοντα προόδου για το παιδί και συμβάλλει σημαντικά στην ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχει το σχολείο. Επομένως, είναι επιτακτική ανάγκη για σύγκλιση των απόψεων σχολείου-οικογένειας, αλλά και για διαμόρφωση ισχυρών δεσμών επικοινωνίας, που να έχουν ως στόχο την αποτελεσματικότερη συνεργασία τους (Συμεού, 2003). Έτσι, ισχυροποιείται ο δεσμός μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων προς όφελος του παιδιού (Πολυχρονοπούλου, 2004).

Εστιάζοντας στη ειδική αγωγή και στους μαθητές με ε.ε.α./α., η συνεργασία σχολείου οικογένειας κρίνεται αναγκαία, αφού οι δύο θεσμοί συνυπάρχουν στη ζωή τους για αρκετά χρόνια και έχουν καθοριστικό ρόλο για την ψυχοπαιδαγωγική ανάπτυξή τους (ΓκλιάνουΧριστοδούλου, 2005). Στις περιπτώσεις που υπάρχουν μαθησιακές, συμπεριφορικές ή/και συναισθηματικές δυσκολίες, η συνεργασία σχολείου-οικογένειας ενισχύει την κοινωνικοποίηση των μαθητών και βοηθά στην πρόληψη και αντιμετώπιση

των δυσκολιών αυτών έγκαιρα (Γκικόκα & Σάλμοντ, 2016· Τσιμπιδάκη, 2008· Τσιμπιδάκη, 2016).

Οι σύγχρονες προσεγγίσεις τοποθετούν την οικογένεια στο κέντρο της διαδικασίας για τη μετάβαση του παιδιού από το πατρικό σπίτι στην κοινωνία. Η οικογένεια του ατόμου με αυτισμό είναι ένας από τους βασικούς συνεργάτες του σχολείου. Ο ρόλος της είναι θεμελιώδης τόσο στον καθορισμό του Δυναμικού Λειτουργικού Προφίλ (PDF) όσο και στο εξατομικευμένο εκπαιδευτικό σχέδιο (ΙΕΠ). Στην πραγματικότητα, μαζί με τους εκπαιδευτικούς και τους εκπροσώπους της υγειονομικής αρχής, οι οικογένειες συμβάλλουν στον καθορισμό των εφικτών στόχων μακροπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και βραχυπρόθεσμα. Η οικογένεια αντιπροσωπεύει ένα ουσιαστικό σημείο αναφοράς για την ορθή σχολική ένταξη των μαθητών με αναπηρία, τόσο ως πηγή πολύτιμων πληροφοριών, όσο και ως τόπος συνέχειας μεταξύ τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης. Η συμμαχία μεταξύ σχολείου και οικογένειας είναι θεμελιώδης για την πορεία ανάπτυξης και προετοιμασίας για την ενήλικη ζωή. Η δημιουργία μιας καλής σχέσης συνεργασίας με την οικογένεια επιτρέπει να γνωρίσουμε σε βάθος τον μαθητή: να βρούμε τις δυνάμεις και τις αδυναμίες του, να κατανοήσουμε τα προηγούμενα που μπορεί να προκαλέσουν την κατάρρευση, να λάβουμε πληροφορίες που είναι καθοριστικές για την ομαλή διεξαγωγή της ημέρας.

Σύμφωνα με όσα μελετήσαμε παραπάνω, διαπιστώνουμε ότι πρέπει να υπάρχει συστηματική επικοινωνία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ σχολείου και οικογένειας ώστε η συνεργασία να είναι αποτελεσματική.

Σύμφωνα με έρευνες, παρά τη διάθεση να υπάρχει συμμετοχή της οικογένειας στην εκπαιδευτική διαδικασία, οι γονείς παραμένουν θεατές και παθητικοί αποδέκτες όσων αποφασίζει να τους προσφέρει το σχολείο. Παρόλο που υπάρχουν πολλές πρακτικές δυσκολίες ωστόσο όλες οι σύγχρονες έρευνες συγκλίνουν ότι χρειάζεται συλλογική δράση και ισότιμη εμπλοκή των δύο μερών ώστε η συνεργασία τους να είναι γόνιμη και επιτυχημένη.

Η εκπαιδευτική κοινότητα και το οικογενειακό περιβάλλον πρέπει να είναι περισσότερο ευαισθητοποιημένοι σε σχέση με τους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες προκειμένου μέσα από την περαιτέρω έρευνα και τη διαρκή υποστήριξη του οικείου περιβάλλοντος να ξεπεραστούν ευκολότερα οι δυσκολίες και διευκολυνθεί η ακαδημαϊκή και όχι μόνο πορεία αυτών των μαθητών.

2.2 Επαγγελματική Εκπαίδευση

Η επαγγελματική εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία πολύ συχνά βρίσκεται στο επίκεντρο της συζήτησης για την ένταξη της εν λόγω κοινωνικής ομάδας στην εργασία και ευρύτερα στην κοινωνία, καθώς αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την επίτευξη της «ουσιαστικής ισότητας» (Lee,2014: 309), της αυτονομίας και της αυτοδιάθεσης των μελών της. Σε αυτό το πνεύμα, η Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία του ΟΗΕ καθώς και η Ευρωπαϊκή Στρατηγική 2010-2020 αναφέρονται στην ανάγκη για πρόσβαση της κοινωνικής ομάδας σε όλα τα είδη και επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης. Ταυτόχρονα, στο εθνικό πλαίσιο, ο νόμος περί ίσης μεταχείρισης (Ν. 4443/9.12.2016), όπως και ο Νόμος 4488/2017, που αφορά τις κατευθυντήριες -οργανωτικές διατάξεις υλοποίησης της Σύμβασης του ΟΗΕ, υπογραμμίζουν την ανάγκη για την ουσιαστική αναβάθμιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και την ισότιμη πρόσβαση σε μια συμπεριληπτική/ένταξιακή εκπαίδευση.

Ακόμα, στο άρθρο 8 του νόμου για την «Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση Ατόμων με αναπηρία και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» γίνονται κάποιες τροποποιήσεις με το νόμο 4186 του 2013 «Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις», όπου στο άρθρο 28 αναφέρονται οι ισχύουσες δομές ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

2.2.1 Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια-Λύκεια (ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.)

Σύμφωνα με το Νόμο 4415/2016, τα Ενιαία Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια- Λύκεια (ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ) ανήκουν στη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση και η εγγραφή γίνεται μετά από την εισήγηση του Κέντρου Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (ΚΕΣΥ) για μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, για τους οποίους θεωρείται ότι επωφελούνται από το πρόγραμμα της εκπαιδευτικής δομής, με στόχο να οδηγηθούν σε μεταλυκειακές δομές εκπαίδευσης και σε ανεξάρτητη ή εποπτευόμενη εργασία.

Τα ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ περιλαμβάνουν τέσσερις τάξεις στο γυμνάσιο και τέσσερις τάξεις στο λύκειο και λειτουργούν υπό ενιαία διοίκηση. Πέραν του εκπαιδευτικού προσωπικού

η δομή στελεχώνεται και από ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό (ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, ειδικοί θεραπευτές), του οποίου στόχος είναι η ψυχοκοινωνική υποστήριξη των μαθητών/τριών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

α. Τα γυμνάσια ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ

Το πρόγραμμα σπουδών στις τάξεις του γυμνασίου είναι το ίδιο με αυτό των γυμνασίων γενικής εκπαίδευσης. Δυνατότητα εγγραφής στην πρώτη τάξη γυμνασίου έχουν οι απόφοιτοι γενικού ή ειδικού δημοτικού σχολείου και της α΄ ή β΄ τάξης των ΕΕΕΕΚ. Δικαίωμα πρώτης εγγραφής έχουν οι μαθητές έως το 16ο έτος της ηλικίας τους. Μετά την ολοκλήρωση της φοίτησης των μαθητών στη δ΄ τάξη χορηγείται τίτλος απολυτηρίου γυμνασίου. Οι απόφοιτοι γυμνασίου του ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ, κατόπιν εισήγησης του ΚΕΣΥ, μπορούν να συνεχίσουν τη φοίτησή τους: i) στην α΄ τάξη λυκείου του ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ, ii) στην α΄ τάξη του γενικού λυκείου, iii) στην α΄ τάξη του ειδικού λυκείου, iv) στην α΄ τάξη του ΕΠΑΛ.

β. Τα λύκεια ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ

Το πρόγραμμα σπουδών στις τέσσερις τάξεις λυκείου του ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ είναι ίδιο με το πρόγραμμα του ΕΠΑΛ, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στις κείμενες διατάξεις που αφορούν τα ΕΠΑΛ. Στα λύκεια των ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ πραγματοποιούνται για όλους τους μαθητές εξατομικευμένα προγράμματα εκπαίδευσης. Ο ελάχιστος αριθμός των φοιτούντων μαθητών ανά τμήμα γενικής παιδείας, τομέα ή ειδικότητας είναι πέντε (5) και ο μέγιστος αριθμός εννέα (9) μαθητές.

Δικαίωμα εγγραφής στην πρώτη τάξη λυκείου του ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ έχουν οι απόφοιτοι γυμνασίου του ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ καθώς και οι απόφοιτοι των ειδικών και γενικών γυμνασίων. Στα λύκεια ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ λειτουργούν αντίστοιχα οι τομείς και οι ειδικότητες των ΕΠΑΛ ανά σχολική δομή σύμφωνα με υπουργική απόφαση. Οι μαθητές που ολοκληρώνουν τη φοίτηση λαμβάνουν απολυτήριο λυκείου, ισότιμο του γενικού λυκείου, και επαγγελματικό πτυχίο ειδικότητας επιπέδου 4. Επίσης, οι απόφοιτοι της δ΄ τάξης έχουν τη δυνατότητα να συνεχίσουν στο «μεταλυκειακό έτος-τάξη μαθητείας». Τέλος, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση μέσω των ειδικών πανελλαδικών εξετάσεων σύμφωνα με τις διατάξεις για τους υποψηφίους των ημερήσιων ΕΠΑΛ.

2.2.2 Οι επαγγελματικές σχολές του ΟΑΕΔ

Ο ΟΑΕΔ διαθέτει δύο (2) εκπαιδευτικές δομές, με απώτερο στόχο την επαγγελματική κατάρτιση άνεργων ατόμων με αναπηρία, τη διεύρυνση των δεξιοτήτων τους και την προετοιμασία τους για την ένταξη στην αγορά εργασίας: τη Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης Ατόμων με Αναπηρία Αθηνών και το Εκπαιδευτικό Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΚΕΚ) ΑμεΑ Θεσσαλονίκης.

Η Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης Ατόμων με Αναπηρία Αθηνών λειτουργεί από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 στο Γαλάτσι. Στη σχολή εισάγονται άτομα ηλικίας από 18 έως 55 ετών, με ποσοστό αναπηρίας πάνω από 50% (με πιστοποίηση από ΚΕΠΑ). Συγκεκριμένα, εισάγονται άτομα με κινητική αναπηρία, οπτική αναπηρία (στην περίπτωση αυτή η κατάρτιση γίνεται στο Φάρο Τυφλών), κώφωση ή βαρηκοΐα, ελαφρά νοητική υστέρηση και ψυχική αναπηρία.

Η φοίτηση διαρκεί δύο (2) σχολικά έτη. Στη σχολή λειτουργούν διάφορες ειδικότητες, εκ των οποίων δύο παρέχονται με τη μέθοδο της τηλεκατάρτισης. Οι καταρτιζόμενοι τοποθετούνται στα προγράμματα κατόπιν αξιολόγησής τους. Ο αριθμός των εισαγομένων ανά τμήμα και ειδικότητα καθορίζεται από τη διεύθυνση της σχολής, σύμφωνα με τις διαθέσιμες θέσεις, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τα ενδιαφέροντα των καταρτιζομένων.

Για όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης υπάρχουν οι εξής τομείς κατάρτισης: Ξυλουργική (έπιπλα κουζίνας) / Πηλοπλαστικά (κεραμικά) / Δερματοτεχνία (κατασκευή αξεσουάρ) /Αγιογραφία. Για αποφοίτους λυκείου η ειδίκευση είναι Υπάλληλος μηχανογραφημένου λογιστηρίου /Κατασκευή- σχεδιασμός ιστοσελίδων καθώς και Διοικητικό και οικονομικό στέλεχος / Υπάλληλος μηχανογραφημένου λογιστηρίου. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα επιδοτούνται και παρέχεται ιατροφαρμακευτική κάλυψη.

Το Εκπαιδευτικό Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΚΕΚ) ΑμεΑ Θεσσαλονίκης απευθύνεται σε νέους και εφήβους με αναπηρία, εκπαιδευσίμους και ασκήσιμους.⁴ Το ΕΚΕΚ-ΑμεΑ Θεσσαλονίκης βρίσκεται στην περιοχή Λακκιά Βασιλικών.

Στο ΕΚΕΚ-ΑμεΑ εισάγονται εκπαιδευόμενοι ηλικίας 15 έως 26 ετών, απόφοιτοι τουλάχιστον υποχρεωτικής εκπαίδευσης, με αναπηρία (ελαφρά νοητική υστέρηση ή που βρίσκονται στο φάσμα του αυτισμού, μέτριας και υψηλής λειτουργικότητας, σύνθετες γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες), με σχετική γνωμάτευση από

δημόσια ιατροπαιδαγωγικά κέντρα, ΚΕΠΑ ή ΚΕΣΥ. Η ένταξη στη δομή οριστικοποιείται κατόπιν παρακολούθησης δοκιμαστικού προγράμματος δύο (2) μηνών.

Η φοίτηση για το τμήμα των εκπαιδευσίμων διαρκεί 4 έτη ενώ για τα τμήματα των ασκησίμων διαρκεί 5 έτη. Στη σχολή λειτουργεί επίσης συμβουλευτικός σταθμός, με στόχο τη ψυχοκοινωνική στήριξη των εκπαιδευομένων. Στους εκπαιδευομένους παρέχεται εκπαιδευτικό επίδομα 5 ευρώ ημερησίως.

Ακόμη, μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσής τους δύνανται να εγγραφούν σε Κέντρα Προστατευόμενης Εργασίας (ΚΕΠΕ). Η παραμονή στα ΚΕΠΕ είναι για τους μεν εκπαιδευσίμους 3 έτη, για τους δε ασκήσιμους 4 έτη. Το πρόγραμμα των ΚΕΠΕ είναι επίσης επιδοτούμενο, ίσο με το 40% του μισθού του ανειδίκευτου εργάτη (260 ευρώ μηνιαίως). Οι τομείς κατάρτισης για τους εκπαιδευσίμους είναι αυτοί του γεωτεχνικού, κοπτικής, ραπτικής, ξυλουργικής και πληροφορικής ενώ για τους ασκήσιμους είναι μαθήματα γενικής παιδείας, κοινωνικών δεξιοτήτων και εργαστήρια ταπητουργίας-υφαντικής, ξυλοτεχνίας, εργοτεχνίας, κοπτικής-ραπτικής και γεωτεχνικού.

2.2.3 Τι είναι τα Ε.Ε.Ε.Ε.Κ.

Η λειτουργία των Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Ε.Κ.) θεσπίστηκε με τον Ν.2817/2000, «...για να παρέχουν στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες επαγγελματικά κατάρτιση, με απώτερο σκοπό την κοινωνική ένταξη και συμμετοχή τους στην παραγωγική διαδικασία.»

«Τα ΕΕΕΕΚ αποτελούν σχολικές μονάδες Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, καλύπτουν την υποχρεωτικότητα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και διοικητικά υπάγονται στην οικεία Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Εγγράφονται απόφοιτοι δημοτικών σχολείων Γενικής ή Ειδικής Εκπαίδευσης έως και το 16ο έτος της ηλικίας τους, κατόπιν σχετικής εισήγησης των ΚΕΔΑΣΥ, οι οποίοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην παρακολούθηση ακαδημαϊκού προγράμματος του γυμνασίου και παρουσιάζουν αναπηρίες ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Η φοίτηση διαρκεί (6) έξι έτη. Στην τελευταία τάξη των ΕΕΕΕΚ θεσμοθετείται πρακτική άσκηση, στο πλαίσιο των εργαστηριακών μαθημάτων, η οποία προσδιορίζεται με απόφαση του Συλλόγου διδασκόντων. Η ΣΤ τάξη λειτουργεί ως τάξη τεχνικής/επαγγελματικής εξειδίκευσης με σκοπό τον εμπλουτισμό των δεξιοτήτων των μαθητών και την εξοικείωσή τους στο εργαστηριακό περιβάλλον. (...) χορηγούν στους αποφοίτους τους πτυχίο επιπέδου 2α με

επαγγελματικά δικαιώματα και δικαίωμα εγγραφής στις ΣΕΚ(Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης) ειδικής αγωγής, κατόπιν εισήγησης του ΚΕΣΥ. » (Ν. 4186/2013, αρ. 28, Ν.4415/2016, αρ. 21)

«Σε περιοχές που δεν έχουν ιδρυθεί ή δεν λειτουργούν ΕΕΕΕΚ, η πρώτη εγγραφή μπορεί να γίνει και έως το εικοστό (20ο) έτος.» (Ν. 3699/2008 αρ. 8 παρ. δδ)

Η φοίτηση στο ΕΕΕΕΚ διαρκεί από 5 έως 8 χρόνια και έχει υποχρεωτικές παρουσίες. Οι μαθητές διδάσκονται μαθήματα Γενικής Παιδείας (όπως Γλώσσα, Μαθηματικά, Γυμναστική, Μουσική) ενώ παράλληλα αποκτούν γενικές - ακαδημαϊκές δεξιότητες, κοινωνικές δεξιότητες, δεξιότητες ανεξάρτητης διαβίωσης, προεπαγγελματικές - επαγγελματικές δεξιότητες.

Τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) των Ε.Ε.Ε.Κ. τονίζουν ότι η μάθηση και οι τρόποι εκμάθησης πρέπει να συνδέουν άμεσα την προσωπικότητα του μαθητή με τη χρησιμότητα αυτού που μαθαίνει. Επιπλέον, οι μαθητές του ΕΕΕΕΚ παρακολουθούν και εργαστηριακά μαθήματα (όπως Κηπουρική, Μαγειρική - Ζαχαροπλαστική, Χειροτεχνία, Υδραυλική, Αγγειοπλαστική) ανάλογα με τις εγκεκριμένες ειδικότητες κάθε ΕΕΕΕΚ.

Είδος Απολυτηρίου:

- Αποφοιτώντας από το ΕΕΕΕΚ οι μαθητές αποκτούν Απολυτήριο εργασιακά ισότιμο με το Απολυτήριο Γυμνασίου, το οποίο όμως δεν επιτρέπει τη συνέχιση των σπουδών στο Λύκειο.
- Αποκτούν επίσης πιστοποιητικό επαγγελματικής κατάρτισης επιπέδου 1.

2.2.4 Τα ΔΙΕΚ Ειδικής Αγωγής

Τα Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΔΙΕΚ) ανήκουν στη μεταδευτεροβάθμια μη τυπική εκπαίδευση. Ιδρύθηκαν το 2014 και άρχισαν να λειτουργούν δύο ΔΙΕΚ Ειδικής Αγωγής: το ΔΙΕΚ Ειδικής Αγωγής στην Αγία Παρασκευή Αττικής και το ΔΙΕΚ στην Πυλαία Χορτιάτη Θεσσαλονίκης. Δύο ακόμα ΔΙΕΚ Ειδικής Αγωγής που ιδρύθηκαν το 2015 στον Βόλο και στις Σέρρες δεν άρχισαν ακόμη να λειτουργούν.

Τα ΔΙΕΚ Ειδικής Αγωγής απευθύνονται σε απόφοιτους ΕΠΑΛ ή γενικού λυκείου ή ΤΕΕ β' κύκλου ή λυκείων ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ που έχουν σχετική γνωμάτευση του ΚΕΔΑΣΥ. Είναι σπουδαστές με αισθητηριακές αναπηρίες (κώφωση, βαρηκοΐα, οπτική αναπηρία). Το

2023 ξεκίνησαν τμήματα για μαθητές με άλλες αναπηρίες στις εξής ειδικότητες: Τεχνικός μαγειρικής τέχνης- Αρχιμάγειρας(CHEF), Τεχνικός αρτοποιίας-ζαχαροπλαστικής, Τεχνικός εφαρμογών πληροφορικής, Τεχνικός υπολογιστικών συστημάτων, Τεχνικός αισθητικός ποδολογίας- καλλωπισμού νυχιών και ονυχοπλαστικής, Τεχνικός κομμωτικής τέχνης, Ειδικός αισθητικής και τέχνης του μακιγιαζ, Στέλεχος μονάδων φιλοξενίας, Υποκριτική τέχνη, Στέλεχος τεχνολογίας και ελέγχου τροφίμων και ποτών.

Η διάρκεια κατάρτισης είναι τέσσερα (4) εξάμηνα θεωρητικής και εργαστηριακής κατάρτισης για τους αποφοίτους όλων των τύπων

2.2.5 Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (Κ.Δ.Α.Π.)

Στην Ελλάδα λειτουργούν δύο ειδών ΚΔΑΠ: τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών για παιδιά τυπικής ανάπτυξης και παιδιά με ελαφράς μορφής κινητικά ή αισθητηριακά προβλήματα (Κ.Δ.Α.Π.) και τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης για τα άτομα με αναπηρία (Κ.Δ.Α.Π.-ΜΕ.Α.).

Σκοπός τους είναι η κοινωνικοποίηση, η βωματική μάθηση μέσω ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων και γενικά η υποστήριξη των οικογενειών τους, μέσω της δομημένης δημιουργικής απασχόλησης των ωφελουμένων, τις πρωινές και απογευματινές ώρες.

Η φοίτηση διαρκεί από το νηπιαγωγείο έως την ηλικία των δώδεκα (12) ετών για τα ΚΔΑΠ ενώ για τα ΚΔΑΠ-ΜΕΑ δεν υπάρχει όριο ηλικίας. Στα ΚΔΑΠ-ΜΕΑ μπορούν να φοιτήσουν άτομα με αναπηρία, νοητική αναπηρία, αυτισμό, εγκεφαλική παράλυση, σύνδρομο, άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες (τύλφωση, κώφωση), άτομα με διαταραχές ομιλίας κ.ο.κ.

2.2.6 Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (Κ.Δ.Η.Φ.)

Το ΚΔΗΦ προσφέρουν υπηρεσίες σε άτομα με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες καθημερινά, σε δομημένο πρόγραμμα με πρωινό ή/και απογευματινό ωράριο.

Στόχος των ΚΔΗΦ-ΜΕΑ είναι να παρέχουν νέες δεξιότητες που θα προσφέρουν μεγαλύτερο επίπεδο αυτονομίας και καλύτερη ποιότητα ζωής στους ωφελούμενους. Σύμφωνα με την υπάρχουσα νομοθεσία και τον Ενιαίο Κανονισμό Παροχών Υγείας (ΦΕΚ 3054/18-11-2012), όπως και στην περίπτωση των ΚΔΑΠ-ΜΕΑ, τα ΚΔΗΦ-ΜΕΑ δεν αποτελούν δομές της υποχρεωτικής εκπαίδευσης αλλά έχουν υποχρέωση να καλύπτουν όσο το δυνατό μεγαλύτερο μέρος των αναγκών των ΑμεΑ.

Στα ΚΔΑΠ-ΜΕΑ και στα ΚΔΗΦ-ΜΕΑ φοιτούν άτομα με αναπηρίες, με στόχο την αποφυγή της ιδρυματοποίησής τους και τη στήριξη της οικογένειας. Αυτές οι παιδαγωγικές δομές στην Ελλάδα δεν εντάσσονται στις αρμοδιότητες του Υπουργείου Παιδείας, διότι δεν αποτελούν δομές υποχρεωτικής εκπαίδευσης και σε καμία περίπτωση — με βάση τον νόμο — δεν θα πρέπει να τις υποκαθιστούν, ανεξαρτήτως του είδους και του βαθμού της αναπηρίας του ατόμου, κατά τη σχολική ηλικία του. Απευθύνονται σε παιδιά, εφήβους, νέους και ενήλικες με αναπηρία ηλικίας έως την ηλικία των 50 ετών, επειδή δεν υπάρχουν άλλες δομές φοίτησης, εκπαιδευτικού-ψυχοκοινωνικού χαρακτήρα, στις οποίες μπορούν να απευθυνθούν.

Στα ΚΔΑΠ-ΜΕΑ και στα ΚΔΗΦ-ΜΕΑ εργάζονται κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, κοινωνικοί φροντιστές, εργοθεραπευτές, λογοθεραπευτές, φυσιοθεραπευτές, ειδικοί παιδαγωγοί, γυμναστές ειδικής αγωγής, θεραπευτές μέσω της τέχνης (μουσικής, εικαστικών), καθηγητές πληροφορικής. Σπάνια στα Κέντρα αυτά εργάζονται φυσικοθεραπευτές, ψυχοθεραπευτές, και άλλες υποστηρικτικές ειδικότητες όπως νοσηλεύτες, διαιτολόγοι - διατροφολόγοι, οδοντίατροι - ορθοδοντικοί, φυσίατροι κ.ά. Υπάρχει επίσης στελέχωση από συνεργάτες διαφόρων ιατρικών ειδικοτήτων, που επιβλέπουν την ανάπτυξη και την υγεία των ωφελουμένων.

Κεφάλαιο 3. Ανεξάρτητη Διαβίωση

3.1 Αυτονομία ή Ανεξάρτητη Διαβίωση;

Επειδή επικρατεί σύγχυση σχετικά με την ορολογία και τους ορισμούς της ανεξάρτητης διαβίωσης, θα αναφερθώ στη διαφορά των όρων «αυτονομία» και «ανεξαρτησία».

Σύμφωνα με έρευνα που έγινε σε ετυμολογικά λεξικά και στο διαδίκτυο, η λέξη «αυτονομία» ορίζεται ως «το δικαίωμα ενός συνόλου ανθρώπων να ρυθμίζουν ανεξάρτητα, μόνοι τους, τους νόμους, τη λειτουργία και τη δραστηριότητά τους, δίχως εξωτερικές επεμβάσεις ή (ειδικότερα) η έλλειψη κάθε εξάρτησης ή επίδρασης από εξωτερικούς παράγοντες». Σύμφωνα με την αναπτυξιακή ψυχολογία και την ηθική, πολιτική και βιοηθική φιλοσοφία, η αυτονομία είναι « η ικανότητα λήψης μιας τεκμηριωμένης, μη εξαναγκασμένης απόφασης». Οι αυτόνομοι οργανισμοί ή ιδρύματα είναι ανεξάρτητοι ή αυτοδιοικούμενοι. Αυτόνομος είναι «αυτός που διέπεται από δικούς του νόμους, που δεν εξαρτάται ούτε ορίζεται από άλλους». Αυτόνομο μπορεί να είναι

ένα όργανο (σώμα, οργανισμός κτό.) που «αποφασίζει μόνο του και με βάση τις δικές του αρχές (ή νόμους) για τον εαυτό του». Αυτόνομο μπορεί να είναι και ένα άτομο (ιδιώτης, πολίτης κ τ.ό.) που «μπορεί να αποφασίζει για τον εαυτό του χωρίς να εξαρτάται ή να υπακούει σε άλλους» (Μπαμπινιώτης, 2010).

Η αυτονομία, επομένως, δίνει τη δυνατότητα σε ένα άτομο να διαλέγει ελεύθερα, να αποφασίζει χωρίς να επηρεάζεται από άλλους σε μεγάλο βαθμό, να βιώνει σύμφωνα με τους δικούς του κανόνες και τις δικές του αξίες. Το άτομο αυτό πρέπει να ενθαρρύνεται ώστε να δράσει μόνο του με τον δικό του τρόπο και τον δικό του ρυθμό, να ερευνά και να πειραματίζεται σε αυτά που τον ενδιαφέρουν.

Το διαδίκτυο για τον όρο ανεξαρτησία ανφέρει τα εξής: « η απουσία εξάρτησης, η απόλυτη ελευθερία στη λήψη αποφάσεων και την εκτέλεση ενεργειών, η απουσία κάθε είδους υποχρεώσεων ή συνεκτικών δεσμών προς άλλο πρόσωπο ή κατάσταση». Το ρήμα εξαρτώ σημαίνει «κρέμω, κρέμομαι από κάπου, βασίζομαι, στηρίζομαι». Ένα άτομο ζει ανεξάρτητα δηλαδή χωρίς εξάρτηση από κάποιον ή κάτι, όταν ενεργεί, λειτουργεί, δρα χωρίς περιορισμούς και δεσμεύσεις, χωρίς να συνδέεται κάποιος ή κάτι με κάποιον ή κάτι άλλο (Μπαμπινιώτης, 2010).

Η λέξη «ανεξαρτησία» αναφέρεται κυρίως σε θέματα όπως: η ανεξαρτησία της γυναίκας, η ανεξαρτησία του πνεύματος, η πολιτική και οικονομική ανεξαρτησία ενός κράτους και ελάχιστα αναφέρεται στην ανεξαρτησία και την ελεύθερη πρόσβαση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Απαραίτητη προϋπόθεση της ανεξαρτησίας είναι ότι το άτομο έχει την αποκλειστική ευθύνη των καθημερινών πράξεων και αποφάσεων του.

3.2 Ανεξάρτητη διαβίωση στην Ελλάδα

Σύμφωνα με νομοσχέδιο που ψηφίστηκε τον Δεκέμβριο του 2023 και είναι στην κατεύθυνση της αυτονομίας των ατόμων με αναπηρία και της συμπερίληψης τους στην κοινωνία μέσω της ανεξάρτητης ή της υποστηριζόμενης διαβίωσης θεσπίζονται η Κάρτα Αναπηρίας, οι Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης, ο Προσωπικός Βοηθός, η προσβασιμότητα σε προϊόντα και υπηρεσίες ανάλογα με το ποσοστό αναπηρίας.

Μέχρι σήμερα, η φροντίδα των ατόμων με αναπηρία ήταν μέλημα του οικογενειακού περιβάλλοντός τους ή κάποιου ατόμου που η οικογένεια θα προσλάμβανε αν είχε την οικονομική δυνατότητα. Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ) είχε ως πάγιο αίτημα τον Προσωπικό Βοηθό, μια υπηρεσία που

πρόκειται να ξεκινήσει πιλοτικά τους επόμενους μήνες για 2000 άτομα και το 2024 θα επεκταθεί πανελλαδικά.

Πολλές φορές τα άτομα με αναπηρία αναγκάζονται να ζήσουν απομονωμένα, σε κάποιο ίδρυμα, ανάλογα με το είδος αναπηρίας τους. Τα τελευταία χρόνια η πρακτική αυτή αλλάζει συνεχώς αφού προωθείται η ανεξάρτητη και η υποστηριζόμενη διαβίωση. Το 2002 η Στέγη Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΣΥΔ) εγκαινίασε πιλοτικά πρόγραμμα συγκατοίκησης με τέσσερα άτομα με νοητική υστέρηση στην Παλλήνη με στόχο την αποϊδρυματοποίηση των ατόμων με αναπηρία. Το νομικό πλαίσιο για τις ΣΥΔ θεσπίστηκε το 2007 και σήμερα λειτουργούν 85 Στέγες με 500 άτομα σε όλη την Ελλάδα.

Η "αυτόνομη διαβίωση" (independent living) είναι ένα κίνημα του οποίου οι ρίζες ξεκινούν από το Μπέρκλεϋ της Καλιφόρνια των ΗΠΑ, όπου το 1972 δημιουργήθηκε το πρώτο Κέντρο για την Ανεξάρτητη Διαβίωση. Ξεκίνησε με την πρωτοβουλία αναπήρων ανθρώπων σε πανεπιστήμια και οργανώσεις βετεράνων πολέμου. Ο αρχικός στόχος ήταν η στήριξη των ατόμων με αναπηρία, προκειμένου να απομακρυνθούν από τα νοσοκομεία, ιδρύματα ακόμα και τις οικείες τους, και η εγκατάστασή τους εντός της κοινότητας. Το κίνημα αντιστάθηκε ιδιαίτερα στην προκατάληψη και τα στερεότυπα για την αναπηρία κι εργάστηκε για την εξάλειψη αυτών. Κεντρικό άξονα του κινήματος αποτέλεσε η πεποίθηση, ότι οι άνθρωποι με αναπηρία μπορούν να πάρουν τον έλεγχο της καθημερινότητάς τους, της σκέψης και των αποφάσεών τους. Σήμερα, η εφαρμογή προγραμμάτων αυτόνομης διαβίωσης αποτελεί κοινή πρακτική σε πολλές χώρες, ευρωπαϊκές και μη, κι έχει πια θέσει τις βάσεις της για την αναγνώριση των δικαιωμάτων των ανθρώπων με σωματική αναπηρία, νοητική υστέρηση, ψυχική ασθένεια.

Στις 29/01/2009 ανακοινώθηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης το Νομικό Πλαίσιο που αφορά στην ίδρυση και τη λειτουργία των Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης Ατόμων με Αναπηρία, που χαρακτηρίζονται από νοητική ανεπάρκεια. Οι Σ.Υ.Δ. μπορεί να είναι διαμερίσματα όπου κατοικούν ένα έως τέσσερα ΑμΕΑ ή οικοτροφεία όπου κατοικούν πέντε έως εννιά ΑμΕΑ. Στην πρώτη περίπτωση τα άτομα με νοητική ανεπάρκεια έχουν ανεπτυγμένο βαθμό αυτονομίας και αυτοεξυπηρέτησης ενώ στη δεύτερη έχουν την ανάγκη υποστήριξης λόγω πολλαπλών ανεπαρκειών

Η Υποστηριζόμενη Διαβίωση ενισχύει το θεμελιώδες δικαίωμα για ανεξάρτητη διαβίωση κάθε ατόμου με αναπηρία, μέσω αφενός της παροχής φροντίδας και

υποστήριξης, με σεβασμό στα δικαιώματα, την αξιοπρέπεια, τις ανάγκες και τις επιθυμίες του και αφετέρου της διατήρησης και ανάπτυξης στο μέγιστο βαθμό των δεξιοτήτων και ικανοτήτων του, προκειμένου να διαβιεί με ασφάλεια, όσο το δυνατό πιο αυτόνομα και ενεργά στο κοινωνικό περιβάλλον, με στόχο τη κοινωνική του ένταξη συμπεριλαμβανόμενης της δυνατότητας πρόσβασης στην εκπαίδευση και την εργασία.

Μια υπηρεσία, που υλοποιήθηκε 30 χρόνια μετά τη θέσπισή της, είναι η Ψηφιακή Κάρτα Αναπηρίας, η οποία τέθηκε σε εφαρμογή την 1η Νοεμβρίου 2023. Διευκολύνει τα άτομα με αναπηρία στις καθημερινές συναλλαγές τους, αντικαθιστά οποιοδήποτε έγγραφο χρησιμοποιείται σήμερα και την επιδεικνύουν οι περίπου 500.000 δικαιούχοι στις δημόσιες υπηρεσίες για να εξυπηρετούνται κατά προτεραιότητα, όπως, επίσης, στους πολιτιστικούς χώρους για να έχουν είσοδο χωρίς χρέωση ή στα μέσα μαζικής μεταφοράς για δωρεάν χρήση. Η ψηφιακή κάρτα δεν αναγράφει ποσοστά αναπηρίας και παθήσεις.

3.3 Ανεξάρτητη διαβίωση στο εξωτερικό

Το ευρωπαϊκό δίκτυο για την Αυτόνομη Διαβίωση ξεκίνησε να δημιουργείται το 1989. Οι μισές χώρες της Ευρώπης προβλέπουν στη νομοθεσία τους την αυτόνομη διαβίωση. Στις βόρειες χώρες αυτό εφαρμόζεται σε δομές για τις οποίες προβλέπεται χρηματοδότηση σε θέματα που αφορούν στην αναπηρία. Στις Σκανδιναβικές χώρες υπάρχουν τα καλύτερα παραδείγματα αποϊδρυματοποίησης και αυτόνομης διαβίωσης.

Στην Σουηδία η αυτόνομη διαβίωση θεωρείται βασικό δικαίωμα των ανθρώπων με ειδικές ανάγκες. Στη χώρα αυτή εφαρμόζονται νομικές διατάξεις που δίνουν τη δυνατότητα στα άτομα με αναπηρία να ζουν αυτόνομα και να απολαμβάνουν μια καλύτερη ποιότητα ζωής. Σύμφωνα με το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας λαμβάνεται υπόψη η διαφορετικότητα των ατόμων και οι ανάγκες των ατόμων με αναπηρία στην οργάνωση της κοινωνίας.

Ο Σύνδεσμος της Στοκχόλμης για την Αυτόνομη Διαβίωση (The Stockholm Cooperative for Independent Living, STIL) ιδρύθηκε το 1985 και λειτουργεί επίσημα από το 1989. Στόχος του είναι η προώθηση της ισότητας και του αυτοπροσδιορισμού. Ο επικεφαλής και τα περισσότερα μέλη του Συνδέσμου έχουν κάποια αναπηρία. Σύμφωνα με τη βασική αρχή του Συνεταιρισμού όλοι οι άνθρωποι με ειδικές ανάγκες, ανεξάρτητα από το μέγεθος της αναπηρίας τους, έχουν το δικαίωμα για αυτόνομη διαβίωση.

Το Ηνωμένο Βασίλειο είναι από τις χώρες που προώθησαν την αυτόνομη διαβίωση σε κάθε σημείο της χώρας με την εφαρμογή καινοτόμων ιδεών. Το 1989 θεσπίστηκε η Επιτροπή για την Αυτόνομη Διαβίωση και το 1996 το Εθνικό Κέντρο για την Αυτόνομη Διαβίωση από το Βρετανικό Συμβούλιο Ατόμων με Ανεπάρκεια. Οι δύο αυτοί οργανισμοί δημιούργησαν τις συνθήκες ώστε η κυβέρνηση να θεσπίσει νόμους σχετικά με την αυτόνομη διαβίωση.

Χαρακτηριστικό επίσης είναι το παράδειγμα της Ιταλίας. Ο νόμος «Μετά από εμάς» 112/2016 «Διατάξεις περί βοήθειας σε άτομα με σοβαρές αναπηρίες χωρίς οικογενειακή υποστήριξη» αναφέρει επίσης ρητά την ανάγκη «ενεργοποίησης και ενίσχυσης προγραμμάτων παρέμβασης με στόχο την ενθάρρυνση της αποϊδρυματοποίησης και πέρα από τις ήδη γνωστές οικιστικές δομές, ο νόμος αναφέρει ρητά νέες μορφές στέγασης που επιτρέπουν -σε συγκατοίκηση ή μόνος- την πλήρη προσωπική εκπλήρωση.

Το έργο La Casa Comune στο Μιλάνο γεννήθηκε σε πειραματική βάση το 2013, όταν η Ένωση La Comune αντιμετώπισε το ζήτημα του πώς να γίνει εφικτό το δικαίωμα σε μια ανεξάρτητη ζωή για τους νέους με διανοητικές-σχετικές αναπηρίες. Τα Κοινοτικά Σπίτια προσφέρουν στους νέους με νοητική υστέρηση την ευκαιρία να μοιραστούν την καθημερινότητα της ζωής στο σπίτι με νέους συνομήλικους, φοιτητές ή εργαζόμενους. Οι συγκατοίκοι δεν έχουν εκπαιδευτικές λειτουργίες, αλλά λειτουργούν ως ερεθίσματα και παραδείγματα.

Τα Κοινά Σπίτια είναι ένα έργο συστέγασης όπου παιδιά με νοητική αναπηρία ζουν μαζί με ικανούς συνομηλικούς, φοιτητές ή νέους εργάτες. Αυτό το έργο βασίζεται στην αξία της προώθησης του ατόμου ξεκινώντας από τους δικούς του πόρους και ξεκινά από την αναγνώριση των νέων ανδρών και γυναικών με αναπηρία ως ενήλικες και φορείς της ανάγκης για αυτονομία και αυτοδιάθεση.

Το συγκεκριμένο έργο βασίζεται στη θεωρία ότι η συνύπαρξη μεταξύ διαφορετικών ανθρώπων δεν είναι μόνο δυνατή, αλλά και επιθυμητή, καθιστώντας προστιθέμενη αξία για καθένα από τα εμπλεκόμενα άτομα, τόσο σε ατομικό επίπεδο όσο και σε σχέση με την ομάδα των ενοικιαστών. η λέξη κλειδί επομένως γίνεται αμοιβαιότητα. Στην πραγματικότητα, ακόμη και για τους νέους με αναπηρίες η πορεία προς την πραγματική ανεξαρτησία περνάει από την έξοδο από το γονικό σπίτι, την προοδευτική αυτονομία στην καθημερινή ζωή και την ένταξη στην αγορά

εργασίας. Προσπάθησαν λοιπόν και βρήκαν μια λύση διαφορετική από αυτή της «κοινότητας», όπου στην πραγματικότητα κανείς δεν γίνεται ποτέ ανεξάρτητος. Η ομάδα που ακολουθεί το εκπαιδευτικό μέρος του έργου αποτελείται από παιδαγωγούς και εκπαιδευτικούς μη κατοίκους: αυτό επιτρέπει να ξεπεραστεί η παραδοσιακή βοήθεια με καινοτόμο τρόπο, εμποδίζοντας τα Δημοτικά Σπίτια να θεωρηθούν από τους δικαιούχους ως κέντρο ημέρας ή κοινότητα. Η εκπαιδευτική ομάδα αναπτύσσει εξατομικευμένες διαδρομές για κάθε δικαιούχο του έργου. Οι στόχοι αυτονομίας και αυτοδιάθεσης κάθε νέου που συμμετέχει μελετώνται ξεχωριστά, μοιράζονται και παρακολουθούνται συνεχώς.

Η Cascina Rossago είναι μια ανοιχτή δομή που ιδρύθηκε το 2002 όταν ένα ίδρυμα γονέων αγόρασε και ανακαίνισε ένα αγρόκτημα και ανέθεσε το τεχνικό επιστημονικό μέρος στο εργαστήριο Autism Laboratory του Πανεπιστημίου της Παβίας.

Η Cascina Rossago είναι μια έκταση 18 εκταρίων και αποτελείται από ένα μέρος δασικό, ένα μέρος βοσκής και ένα μέρος κτηνοτροφίας. Στα τρία κτίρια που υπάρχουν φιλοξενούνται τα εργαστήρια, οι υπηρεσίες και τα γραφεία αλλά και αγροτικά κτίρια και στάβλοι. Στη δομή φιλοξενούνται 24 άτομα με αυτισμό που ασχολούνται με γεωργικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες καθώς και με εργαστήρια ξυλουργικής, μουσικής, κεραμικής και υφαντικής. Στη δομή εργάζονται 50 άτομα, όπως γιατροί, ψυχίατροι, εκπαιδευτικοί και προσωπικό κοινωνικής πρόνοιας.

Στην Cascina Rossago τα άτομα με αυτισμό ζουν σε επαφή με τη φύση, σε ένα ήσυχο περιβάλλον. Τα προγράμματα παρέμβασης είναι δομημένα και σωστά σχεδιασμένα με βάση τις ανάγκες των φιλοξενούμενων. Το Rossago είναι ο χώρος πραγματοποίησης ενός συγκεκριμένου πειράματος με σκοπό τη δημιουργία συνθηκών έκφρασης των ενήλικων αυτιστικών ατόμων ώστε να πετύχουν ένα καλύτερο επίπεδο ζωής και μεγαλύτερη κοινωνικότητα. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται μέσω της μόνιμης κατοίκησης και της χρήσης των καλύτερων στρατηγικών παρέμβασης.

Κεφάλαιο 4. ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΝΗΛΙΚΗ ΖΩΗ

4.1 Εργασιακή ένταξη ατόμων με αναπηρία

Μεγάλο μέρος των ατόμων με Νοητικές Αναπηρίες είναι αποκλεισμένο από την αγορά εργασίας.

Αυτό οφείλεται κυρίως σε:

- Αρνητική στάση των εργοδοτών.
- Έλλειψη δεξιοτήτων των ΑμεΑ.
- Έλλειψης πληροφόρηση σχετικά με ευκαιρίες απασχόλησης.
- Έλλειψη προσβασιμότητας στο χώρο εργασίας.
- Έλλειψη κινήτρων και προγραμμάτων για την προώθηση των εργαζομένων(ΑμεΑ), χωρίς διακρίσεις.

Σύμφωνα με έρευνες αναδεικνύεται μια πραγματικότητα που αφορά τις ευκαιρίες απασχόλησης που προσφέρονται σε άτομα με αναπηρίες και που πολλοί γνωρίζουν από την εμπειρία τους, αλλά η οποία σε θεσμικό επίπεδο πολλές φορές αγνοείται ή αποκρύπτεται. Οι επιχειρήσεις είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικές να προσλάβουν άτομα που ανήκουν σε προστατευόμενες κατηγορίες. Ο κόσμος των επιχειρήσεων γενικά δεν είναι πεπεισμένος ότι ένα άτομο με αναπηρία αποτελεί ευκαιρία. Κατα συνέπεια οι επιχειρήσεις θεωρούν βάρος την υποχρέωση πρόσληψης ατόμων με αναπηρία.

Η ελληνική και διεθνής έννομη τάξη θεωρεί αναφαίρετο το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εργασία και το κράτος πρόνοιας έχει υποχρέωση να διασφαλίζει την ισότιμη άσκησή του με τον γενικό πληθυσμό. Οφείλει να διασφαλίσει την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην απασχόληση, την επαγγελματική κατάρτιση και τον επαγγελματικό προσανατολισμό όπως κατοχυρώνεται ρητά από το ελληνικό Σύνταγμα. Το άρθρο 27 της σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία(UNCRPD) αναγνωρίζει την ισότιμη εργασία των ατόμων με αναπηρία με τους άλλους πολίτες.

Αυτό περιλαμβάνει:

- Το δικαίωμα να εξασφαλίζει κάποιος τα αναγκαία για την καθημερινή ζωή μέσω της εργασίας που έχει επιλέξει και έχει αναλάβει σε μια αγορά εργασίας και ένα εργασιακό περιβάλλον χωρίς διακρίσεις και προσιτό σε άτομα με αναπηρία.
- Την απαγόρευση των αποκλεισμών, την προστασία των ίσων δικαιωμάτων, την ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση, την απασχόληση στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, τις δυνατότητες αυτοαπασχόλησης και την υποστήριξη, προκειμένου να διατηρηθεί η απασχόληση.

Παρά τη ραγδαία τεχνολογική πρόοδο, τα κοινωνικά στερεότυπα περί χαμηλής παραγωγικότητας παραμένουν σε μεγάλο βαθμό και περιορίζουν την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην εργασία, ανεξάρτητα από τα τυπικά ή ουσιαστικά προσόντα τους. Τα ενήλικα άτομα με νοητική αναπηρία αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις που φέρνει αυτή η ηλικία, θεωρώντας πιο σημαντική την είσοδο στον κόσμο της εργασίας. Αυτό αφορά κυρίως τα άτομα με αυτισμό που είναι υπερευαίσθητα και ευπαθή στο στρες. Κατα συνέπεια τα αυτιστικά άτομα υποεκπροσωπεύονται στην αγορά εργασίας έχοντας τα πιο υψηλά ποσοστά ανεργίας σε σχέση με τα περισσότερα άλλα είδη αναπηρίας

Σύμφωνα με τις σύγχρονες στατιστικές μόνο το 44% των ενηλίκων με νοητική αναπηρία ηλικίας 21-64 ετών αποτελεί μέρος του παγκόσμιου εργατικού δυναμικού. Η σύγκριση γίνεται με το 83% των ενηλίκων χωρίς αναπηρία που εργάζονται. Στην Ελλάδα η κατάσταση είναι χειρίστη δεδομένου ότι τα περισσότερα άτομα με νοητική αναπηρία είναι αποκλεισμένα από την αγορά εργασίας. Η κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία προϋποθέτει την επαγγελματική τους ένταξη, συμβάλλοντας σημαντικά στην ψυχολογική και συναισθηματική τους ανάπτυξη, την αυτονομία και την κοινωνικοποίηση τους και ωφελεί το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Σύμφωνα με τον O'Reilly (2007), υπάρχουν τουλάχιστον τέσσερα μοντέλα για την εργασιακή ένταξη των ΑμεΑ: η ένταξη στην ανοιχτή αγορά, η προστατευμένη απασχόληση, η υποστηριζόμενη απασχόληση και η κοινωνική επιχειρηματικότητα. Η υποστηριζόμενη απασχόληση περιλαμβάνει την άμεση εύρεση θέσης εργασίας στην ανοιχτή αγορά και την ταυτόχρονη παροχή συνοδευτικών υπηρεσιών με στόχο την υποστήριξη κατά τη διάρκεια της απασχόλησης

Πέραν της θεσμικής κατοχύρωσης της απαγόρευσης των άμεσων και έμμεσων διακρίσεων σε βάρος των ατόμων με αναπηρία στην απασχόληση έχει δημιουργηθεί ένα θεσμικό πλαίσιο για την εργασιακή ένταξη των ατόμων με αναπηρία, ένας χώρος πρόσθετων μορφών απασχόλησης. Σε αυτό το πλαίσιο, τα άτομα με αναπηρία μπορούν να απασχοληθούν σε συνθήκες προστατευμένης ή υποστηριζόμενης απασχόλησης, καθώς επίσης να μετάσχουν σε προγράμματα της ΔΥΠΑ (πρώην ΟΑΕΔ), αλλά και να ιδρύσουν ή να εργαστούν σε ΚΟΙΝΣΕΠ. Συγκεκριμένα, τα άτομα με αναπηρία που εργάζονται σε καθεστώς προστατευμένης απασχόλησης, εργάζονται σε περιβάλλον που προστατεύεται από τους κανόνες που επικρατούν στην αγορά εργασίας, όπως είναι ο ανταγωνισμός, η επίτευξη συγκεκριμένων στόχων, και τα εντατικά ωράρια. Σε κάποιες

περιπτώσεις οι εργαζόμενοι στα προστατευμένα εργαστήρια (Sheltered Workshops), λαμβάνουν αμοιβή βάσει της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας, ασφαλίζονται και συνταξιοδοτούνται. Στην υποστηριζόμενη εργασία, τα άτομα με νοητική κυρίως αναπηρία λαμβάνουν την κατάλληλη εκπαίδευση στις ευθύνες μιας συγκεκριμένης θέσης και έχοντας την κατάλληλη συμβουλευτική υποστήριξη και καθοδήγηση του προπονητή εργασίας (job coach), εισέρχονται στην ανοιχτή αγορά εργασίας με ίσους όρους με τους υπόλοιπους εργαζομένους.

Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚΟΙΝΣΕΠ) διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο τα τελευταία χρόνια στην απασχόληση των ατόμων με αναπηρία αφού απευθύνονται σε ευάλωτες ομάδες συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία και έχουν ως αντικείμενο την παραγωγή, προμήθεια, και παροχή αγαθών και υπηρεσιών γενικού συμφέροντος και καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα περιοχών ενδιαφέροντος, όπως υγεία, εκπαίδευση, απασχόληση και συμβουλευτική υποστήριξη για την προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, το οποίο αντικατοπτρίζει τη φιλοσοφία του δικαιωματικού μοντέλου προσέγγισης της αναπηρίας, προβλέπεται η αύξηση του ρυθμού κάλυψης των θέσεων εργασίας, η ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε όλες τις σχεδιαζόμενες πολιτικές της ΔΥΠΑ, η θεσμοθέτηση της υποστηριζόμενης απασχόλησης, η λήψη μέτρων για τη διασφάλιση των αναγκαίων εύλογων προσαρμογών, η ανάπτυξη δράσεων ενημέρωσης με σκοπό την εξάλειψη των στερεοτύπων σε βάρος των ατόμων με αναπηρία κλπ. Έχει ήδη θεσπιστεί νομοθετικό πλαίσιο για την παροχή δυνατότητας τηλεργασίας με ειδική μέριμνα για τους εργαζόμενους με αναπηρία όταν την χρειάζονται.

Η δημιουργία πλατφόρμας εύρεσης εργασίας για άτομα με αυτισμό αποτελεί καινοτομία για τα ελληνικά δεδομένα. Στόχος είναι η διασύνδεση των επιχειρήσεων, μέσω ενός καταρτισμένου μέντορα-διαμεσολαβητή, με τους υποψήφιους εργαζόμενους που βρίσκονται στο φάσμα του αυτισμού.

Η ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην απασχόληση, συνιστά σημαντική προτεραιότητα, διότι αποτελεί το κλειδί για την άρση των εμποδίων και των διακρίσεων και συντελεί στην ενεργή ένταξη των ατόμων με αναπηρία σε μια κοινωνία σχεδιασμένη για όλους, χωρίς φραγμούς και αποκλεισμούς. Η ενδυνάμωση των ατόμων

με αναπηρία με στόχο την εργασιακή τους κινητικότητα, μας δείχνει το δρόμο για μια κοινωνία συμπερίληψης και αποδοχής.

4.2 Επαγγελματικός προσανατολισμός και ένταξη στην εργασία

Η επαγγελματική συμβουλευτική είναι μια διαδικασία η οποία καθιστά τους ανθρώπους ικανούς να αναγνωρίσουν και να χρησιμοποιήσουν τις δυνατότητες τους, για να πάρουν αποφάσεις που συνδέονται με την σταδιοδρομία τους. Στόχος του επαγγελματικού προσανατολισμού είναι η επιτυχής ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην εργασία. Παρότι επικεντρώνεται στην επαγγελματική ζωή, λαμβάνει υπόψη και την αλληλεπίδραση και εξάρτηση των θεμάτων της σταδιοδρομίας και στους υπόλοιπους κλάδους της ζωής.

Η ICF είναι μια Διεθνής Ταξινόμηση της Λειτουργίας της Αναπηρίας και της Υγείας που εγκρίθηκε από 191 κράτη μέλη του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) και βασίζεται στο ολοκληρωμένο βιο-ψυχο-κοινωνικό μοντέλο λειτουργικότητας, αναπηρίας και υγείας. Λειτουργία είναι η ανθρώπινη εμπειρία που σχετίζεται με τις λειτουργίες του σώματος, τις δομές του σώματος και τη δυναμική αλληλεπίδραση που έχει μια κατάσταση υγείας με περιβαλλοντικούς παράγοντες. Η αναπηρία, από την άλλη πλευρά, είναι η παθολογική κατάσταση που προέρχεται από εξασθενημένες σωματικές λειτουργίες και δομές, περιορισμούς δραστηριότητας και περιορισμούς συμμετοχής σε αλληλεπίδραση με μια κατάσταση υγείας και προσεγγίζεται από διαφορετικά επιστημονικά πεδία. Αν και η διάκριση μεταξύ λειτουργικότητας και αναπηρίας είναι συχνά χρήσιμη κατά την ανάγνωση ιατρικής βιβλιογραφίας, στη βιο-ψυχο-κοινωνική προοπτική του ICF, η λειτουργικότητα αντιμετωπίζεται σιωπηρά όταν αναφέρεται η αναπηρία και αντίστροφα.

Η ICF είναι μια σημαντική πηγή για τη δημιουργία ενός προφίλ αναπηρίας για κάθε άτομο με βάση το οποίο θα δημιουργηθούν τα προγράμματα επαγγελματικής σταδιοδρομίας. Το ICF είναι δομημένο γύρω από τα ακόλουθα γενικά στοιχεία:

- λειτουργίες και δομή του σώματος,
- δραστηριότητες (σχετικές με καθήκοντα και ενέργειες ενός ατόμου) και συμμετοχή (συμμετοχή σε μια κατάσταση ζωής),

- πρόσθετες πληροφορίες για τη σοβαρότητα και τους περιβαλλοντικούς παράγοντες.

Η λειτουργικότητα και η αναπηρία θεωρούνται ως μια σύνθετη αλληλεπίδραση μεταξύ της κατάστασης υγείας του ατόμου και των συμφραζόμενων παραγόντων του περιβάλλοντος καθώς και των προσωπικών παραγόντων. Η ταξινόμηση αντιμετωπίζει αυτές τις διαστάσεις ως διαδραστικές και δυναμικές παρά ως γραμμικές ή στατικές. Επιτρέπει την αξιολόγηση του βαθμού αναπηρίας, αν και δεν είναι όργανο μέτρησης. Ισχύει για όλους τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από το φύλο, την ηλικία, τον πολιτισμό και από την κατάσταση της υγείας τους.

Η Barbara Bissonnette, που είναι διευθύντρια της Forward Motion Coaching και είναι εξειδικευμένη στην ανάπτυξη της καριέρας για ενήλικες με αυτισμό, συμβουλεύει τους υποψήφιους να εξερευνήσουν τα ενδιαφέροντα, τα ταλέντα και τις ικανότητές τους. Πρέπει να προσδιορίσουν πρώτα τα κριτήρια που θεωρούν σημαντικά για την αναζήτηση εργασίας (δεξιότητες, επίπεδα φιλοδοξιών), να περιγράψουν το ιδανικό εργασιακό περιβάλλον και στη συνέχεια να καταρτίσουν έναν κατάλογο πιθανών επαγγελμάτων. Είναι πολύ σημαντικό να αποκτήσει κανείς επίγνωση των δικών του δυσκολιών, προκειμένου να αποφύγει δουλειές που μπορεί να είναι δύσκολες ή αδύνατες να χειριστεί. Αυτές οι εμπειρίες δείχνουν πώς είναι δυνατόν, με δέσμευση και τον απαραίτητο επαγγελματισμό, να ακολουθήσει κανείς μια κατάλληλη προοπτική απασχόλησης. Είναι απαραίτητο από αυτή την άποψη να παρεμβαίνουμε στο τέλος της σχολικής ηλικίας με ένα καθημερινό πρόγραμμα σωστά δομημένο και με την πλήρη συνεργασία της οικογένειας (Bissonnette, 2013).

Ο κύριος πρωταγωνιστής του σχεδίου ζωής είναι το ίδιο το παιδί. Καμία πορεία δεν μπορεί να δρομολογηθεί εάν δεν λαμβάνει υπόψη το ίδιο το άτομο, τις κλίσεις, τις προτιμήσεις, τις επιλογές και τις ικανότητές του. Είναι θεμελιώδες να θυμόμαστε ότι ο αυτισμός είναι μόνο ένα χαρακτηριστικό του ατόμου: αν συναντάτε ένα άτομο με αυτισμό, έχετε συναντήσει ΕΝΑ άτομο με αυτισμό.

Ο στόχος της εργασιακής ένταξης δεν είναι να τοποθετήσει τα άτομα με αυτισμό σε προστατευμένη απασχόληση, αλλά να δημιουργηθούν "προστατευμένα περιβάλλοντα" μέσα σε κανονικά πλαίσια εργασίας, ευνοώντας έτσι την καλύτερη κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία.

4.3 Εργασιακή κατάσταση ΑμεΑ

Οι τρέχουσες στατιστικές σχετικά με την κατάσταση της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία είναι ανεπαρκείς και περιορισμένες: ο αριθμός των ατόμων με αναπηρία ηλικίας 15 ετών και άνω εκτιμάται στο 10% του πληθυσμού. Ο απόλυτος αριθμός των ατόμων με αναπηρία, βάσει ερευνών ελέγχου και επεξεργασίας των στοιχείων του Παρατηρητηρίου για τα άτομα με αναπηρία, εκτιμάται σε 1.054.735.

Το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία ηλικίας 20-64 ετών στον ενεργό πληθυσμό (εργατικό δυναμικό) ήταν πολύ χαμηλό, 23,7%. Ταυτόχρονα, το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία ηλικίας 20-64 ετών ανέρχεται μόλις στο 18,4% (41.909 άτομα) και η διαφορά στην απασχόληση των ατόμων με αναπηρία σε σχέση με τον πληθυσμό χωρίς αναπηρία εκτιμάται στις 50 ποσοστιαίες μονάδες.

Όσον αφορά τα απασχολούμενα άτομα με αναπηρία, η ανάλυση των δεδομένων μας επέτρεψε να συμπεράνουμε ότι αυτή η κατηγορία πολιτών βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην εργασία μέσω άτυπων κοινωνικών δικτύων, της οικογένειας και του κοινωνικού περιβάλλοντος όταν αναζητά εργασία. Συγκεκριμένα, το 57% των απασχολούμενων ατόμων με αναπηρία βρήκαν εργασία μέσω φίλων, συγγενών και γνωστών, σε σύγκριση με το 38% των ατόμων χωρίς αναπηρία. Κατά συνέπεια, το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία που βρήκαν εργασία μέσω της ΔΥΠΑ (πρώην ΟΑΕΔ) και εκείνων που απευθύνθηκαν σε εργοδότες ήταν ιδιαίτερα χαμηλό. Το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία που δηλώνουν ότι ανταποκρίθηκαν στην αγγελία ως επιτυχή τρόπο εύρεσης εργασίας είναι σχεδόν μηδενικό.

Το ποσοστό συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στο εργατικό δυναμικό μεταξύ των εφήβων (ηλικίας 15-44 ετών) είναι μόνο 16%-το ποσοστό απασχόλησης για τους νέους και τους ενήλικες κάτω των 44 ετών είναι μόνο 12,5%, ενώ το ποσοστό απασχόλησης για τα άτομα χωρίς αναπηρία στην ίδια ηλικιακή ομάδα είναι 58%.

Ιδιαίτερη ανησυχία για τους νέους και τα άτομα που βρίσκονται στην αρχή της ενηλικίωσης προκαλεί το γεγονός ότι η πλειονότητά τους δεν είναι μόνο οικονομικά ανενεργή, αλλά και δεν συμμετέχει στην εκπαίδευση, είτε στην τυπική είτε στη μη τυπική. Ειδικότερα, το 82% των μη ενεργών ατόμων με αναπηρία ηλικίας 15-44 ετών δεν συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης, είτε εντός είτε εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της τελευταίας διαθέσιμης έκθεσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία με τίτλο «Δικαίωμα στην Εργασία», στη χώρα μας μόλις το 32,7% των ΑΜΕΑ, έχει καταφέρει να εργάζεται. Πρόκειται για το χαμηλότερο ποσοστό στην ΕΕ, με την Ιρλανδία να ισοδυναμεί με την Ελλάδα και να έπονται η Κροατία με 37% και με 39% η Ισπανία. Ο ευρωπαϊκός μέσος όρος εργασίας είναι στο 51,3% για ΑΜΕΑ που έχουν τη δυνατότητα να εργαστούν ως μισθωτοί. Αν εξετάσουμε την πλήρη απασχόληση η κατάσταση είναι ακόμη πιο άσχημη, ειδικά για τις γυναίκες με αναπηρία. Σε 11 χώρες, λιγότερο από το 20% των γυναικών με αναπηρία απασχολούνται με πλήρη απασχόληση. Μεταξύ αυτών: Ιρλανδία, Βέλγιο, Ισπανία, Ιταλία, Μάλτα, Πολωνία, Ουγγαρία, Κροατία, Ρουμανία, Βουλγαρία και Ελλάδα. Αυτό συμβαίνει παρά το γεγονός ότι οι γυναίκες με αναπηρία είναι, κατά μέσο όρο, πιο μορφωμένες από τους άνδρες με αναπηρία. Η Σουηδία και η Ολλανδία επενδύουν το μεγαλύτερο μέρος των δημόσιων πόρων στην εργασία των ατόμων με ειδικές ανάγκες (προστατευμένη απασχόληση). Η Δανία επίσης, αν και έχει μέτριες δαπάνες, κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό των νέων συμμετεχόντων στην εργασία για άτομα με ειδικές ανάγκες. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι στα κράτη μέλη της Ε.Ε. οι εργαζόμενοι με αναπηρία χάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό ή ολόκληρο το αναπηρικό τους επίδομα όταν ξεκινούν να εργάζονται.

Η τοποθέτηση στην εργασία των ατόμων άνω των 40 ετών είναι πολύ πιο εύκολη από εκείνη των ατόμων με αναπηρία και των γυναικών με οικογενειακές υποχρεώσεις: τα στοιχεία δείχνουν σαφώς την ύπαρξη "εμποδίων", κυρίως ψυχολογικών, σε αυτές τις δύο κατηγορίες εργαζομένων. Ένα παρήγορο γεγονός, ωστόσο, τουλάχιστον για τα άτομα με αναπηρία, είναι ότι μόλις εισέλθουν στον κόσμο της εργασίας, το 90% αυτών καταφέρνει να αποκτήσει σύμβαση ορισμένου χρόνου, ενώ για τις άλλες κατηγορίες το ποσοστό είναι πολύ χαμηλότερο, γύρω στο 40%. Είναι σαφές, επομένως, ότι μόλις οι δεξιότητες των εργαζομένων με αναπηρία έχουν γίνει βίωμα, η δυσπιστία στις ικανότητές τους τείνει να εξαφανιστεί.

Αλλά τι είδους άτομα με αναπηρία είναι αυτά που βρίσκουν δουλειά; Πρόκειται για άτομα με χαμηλές έως μέτριες σωματικές αναπηρίες, κωφούς, τυφλούς, άτομα με σύνδρομο Down και σπανιότερα άτομα με ψυχικά προβλήματα. Και τι είδους εργασία μπορεί να είναι κατάλληλη, για παράδειγμα, για ένα άτομο με σύνδρομο Down; Σύμφωνα με τη Laura Ciardiello, επικεφαλής του τομέα ατόμων με αναπηρία στο Ίδρυμα

Adecco: "Τα άτομα με σύνδρομο Down είναι πολύ καλά στην επαναλαμβανόμενη εργασία και είναι τόσο αφοσιωμένα στη δουλειά τους, που μπορούν ακόμη και να φτάσουν σε κρίση αν τους αφαιρεθεί η δουλειά". Στελέχη μεγάλων επιχειρήσεων επιβεβαιώνουν επίσης τη θέση για την υψηλή παραγωγικότητα της εργασίας των ατόμων με αναπηρία.

Το άτομο που βρίσκεται στο φάσμα του αυτισμού χρειάζεται ένα καλά δομημένο περιβάλλον και μια ρουτίνα για να ακολουθήσει- ένα μέρος όπου αισθάνεται άνετα. Ο εργοδότης πρέπει να γνωρίζει ότι η αλλαγή της θέσης εργασίας ή του ρόλου ενός ατόμου με αυτισμό δεν είναι εύκολο. Το άτομο δεν είναι ευέλικτο σε αλλαγές και ο εργοδότης θα πρέπει να εξετάσει τη δυνατότητα αλλαγής εργασίας με τον εργαζόμενο του.

Πρόσφατα, έρευνα του καθηγητή Paolo Feltrin έδειξε ότι υπάρχουν επαναλαμβανόμενες παραγωγές στις οποίες τα άτομα με αναπηρία με διανοητικά ή συμπεριφορικά ελλείμματα είναι απολύτως παραγωγικά και υπερτερούν κατά πολύ των εργαζομένων εκτός ΕΕ, τους οποίους οι εταιρείες προτιμούν σήμερα από τα άτομα με αναπηρία. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ποια είναι τα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν για να εξασφαλιστεί ότι ένα άτομο με αναπηρία θα βρει δουλειά. Έρευνες υπογραμμίζουν τη σημασία της βασικής κατάρτισης και της επαγγελματικής εκπαίδευσης, οι οποίες είναι πλέον απαραίτητες για να είναι κανείς πραγματικά ανταγωνιστικός. Ένα κεντρικό πρόβλημα στην αναζήτηση εργασίας από ένα άτομο με αναπηρία (και όχι μόνο, διότι το ζήτημα επεκτείνεται και στους λεγόμενους αρτιμελείς), είναι ότι το άτομο αυτό συχνά δεν είχε την ευκαιρία, λόγω προσωπικών προβλημάτων ή οικογενειακών συγκυριών, να λάβει επαρκή προετοιμασία.

Πώς θα πρέπει όμως να είναι αυτή η κατάρτιση, γενικά, ώστε να είναι πάντα αποτελεσματική σε κάθε τομέα, ανεξάρτητα από τον οργανισμό που την παρέχει; Αυτό εξήγησε με σαφήνεια ο Davide Cervellin, ο οποίος έδειξε στο συνέδριο ότι έχει πολύ σαφείς ιδέες για το θέμα: "Πρέπει να δημιουργήσουμε εξατομικευμένα μαθήματα κατάρτισης. Τα μαθήματα που προορίζονται για τα άτομα με ειδικές ανάγκες αποτελούν στρέβλωση, διότι το γεγονός ότι πρέπει να συμπληρωθεί ένας ελάχιστος αριθμός συμμετεχόντων για να ενεργοποιηθεί το μάθημα σημαίνει ότι δεν υπάρχει μεγάλη επιλογή και ότι αναμειγνύονται άνθρωποι με πολύ διαφορετικές ικανότητες και ανάγκες. Γιατί καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια για τη σχολική ένταξη και δεν γίνεται τίποτα για την εργασιακή ένταξη; Γιατί τα μαθήματα κατάρτισης πρέπει να διαχωρίζουν τα άτομα

με αναπηρία και τα άτομα με ικανή σωματική διάπλαση; Για να ξεπεραστούν οι ελλείψεις των ατόμων με αναπηρία, αρκούν οι τεχνολογικές αντισταθμίσεις, τότε η πορεία μπορεί να είναι ίδια για όλους. Στην πραγματικότητα, το πιο σημαντικό είναι ότι σε αυτά τα μαθήματα υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό που ακολουθεί το άτομο με αναπηρία, το οποίο είναι σε θέση να το υποστηρίξει και να κάνει τους άλλους να γνωρίζουν τις ανάγκες του και πώς να συμπεριφέρονται μαζί του".

Η ιδανική εργασία για ένα άτομο με αυτισμό είναι η εισαγωγή δεδομένων και η εργασία γραφείου διότι πρόκειται για εργασίες που απαιτούν επαναλαμβανόμενες χειρονομίες και, συχνά, "φυσιολογικά" άτομα βρίσκουν αυτό το είδος δραστηριότητας απογοητευτικό. Όταν είναι απαραίτητο να αλλάξει η ρουτίνα πρέπει να χρησιμοποιούνται απλές τεχνικές,

Όσον αφορά τις άλλες μορφές αναπηρίας, οι δυσκολίες ένταξης δεν είναι ανυπέρβλητες: για τα άτομα με κινητική αναπηρία, τους κωφούς και τους τυφλούς, το θέμα είναι απλώς να εισαχθούν στην επιχείρηση τα τεχνολογικά βοηθήματα για να ξεπεραστούν οι ελλείψεις του ατόμου που προσλαμβάνεται.

Σε κάποιες περιοχές της Ιταλίας είναι ευκολότερο για ένα άτομο με αναπηρία να βρει εργασία. Υπάρχει μεγάλη ζήτηση για άτομα που ανήκουν σε προστατευόμενες κατηγορίες από εταιρείες της βόρειας Ιταλίας, οι οποίες μερικές φορές δυσκολεύονται να βρουν άτομα με αναπηρία για να προσλάβουν. Από την άλλη πλευρά, η κατάσταση είναι αντίστροφη όσον αφορά τον Νότο: εδώ υπάρχουν πολλοί υποψήφιοι, ακόμη και με υψηλά προσόντα, όπως π.χ. πανεπιστημιακό πτυχίο, αλλά πολύ λίγες αιτήσεις για πρόσληψη.

Ο κ. Cervellin συνέχισε τονίζοντας τις θετικές επιπτώσεις που έχει συχνά η ένταξη ενός ατόμου με αναπηρία σε μια επιχείρηση: "Συχνά, η ένταξη ενός ατόμου με μέτριας σοβαρότητας αναπηρία σε μια επιχείρηση οδηγεί την ίδια την επιχείρηση στην υιοθέτηση υψηλότερων προτύπων ποιότητας, λόγω του γεγονότος ότι, προκειμένου να φιλοξενηθεί ένα άτομο με αναπηρία, οι διαδικασίες εργασίας πρέπει να τροποποιηθούν με καινοτόμο τρόπο, με τη χρήση νέου εξοπλισμού. Και για τα άτομα που δεν είναι πραγματικά απασχολήσιμα; Και εδώ, επίσης, υπάρχει μια πρόταση: "Μπορούν να οργανωθούν συνεταιρισμοί με μεθόδους εργασίας κατάλληλες για άτομα μέσης και βαριάς μορφής και να ζητηθεί από τις επιχειρήσεις να αναλάβουν παραγγελίες. Το

σημαντικό είναι το άτομο με αναπηρία να μην κοστίζει στην εταιρεία περισσότερο από έναν άλλο εργαζόμενο, διαφορετικά χάνει την ευκαιρία να είναι ανταγωνιστικό".

4.4 Προτάσεις για αλλαγές στο χώρο εργασίας

Μελέτες δείχνουν ξεκάθαρα πώς είναι δυνατόν να αναπτυχθούν περιβαλλοντικές αλλαγές στον εργασιακό χώρο ώστε να γίνει πιο προσιτός στον αυτιστικό πληθυσμό. Αυτό θα άνοιγε το δρόμο για την αύξηση της απασχόλησης, με σημαντικές συνέπειες στην ψυχολογική ευημερία των ατόμων: η ύπαρξη εργασίας θα τους επέτρεπε να επεκτείνουν την αυτονομία τους και θα μπορούσε να έχει σημαντικό αντίκτυπο στην αίσθηση της αυτοαποτελεσματικότητάς τους και στη συμμετοχή τους στην κοινότητά τους. Επιπλέον, θα υπήρχε η δυνατότητα επέκτασης του κοινωνικού δικτύου μέσω της αλληλεπίδρασης με συναδέλφους, εφόσον το άτομο το επιθυμεί.

Επικοινωνία: Τα άτομα με αυτισμό μπορεί να είναι να μην μπορούν να διαχειριστούν τη βλεμματική επαφή. Δεν είναι θέμα αγένειας ή αδιαφορίας, απλώς τη θεωρούν επώδυνη ή δεν έχουν επίγνωση της κοινωνικής της σημασίας. Ένα άλλο έλλειμμα αφορά την κατανόηση των συναισθημάτων των γύρω τους (ενσυναίσθηση) και μερικές φορές κατά λάθος, λένε το "λάθος πράγμα". Όταν συμβαίνει αυτό, είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι δεν το κάνουν σκόπιμα, συχνά είναι οι τελευταίοι που καταλαβαίνουν ότι έχουν ενοχλήσει ή αναστάτωση κάποιον. Δεν καταλαβαίνουν τη μη λεκτική επικοινωνία, όπως η γλώσσα του σώματος και οι εκφράσεις του προσώπου που όλοι αναγνωρίζουμε και χρησιμοποιούμε για να μας ενημερώνουν για τα συναισθήματα των άλλων ανθρώπων απέναντί μας.

Με βάση τα παραπάνω τονίστηκε η ανάγκη να γίνουν οι επικοινωνιακές ανταλλαγές πιο σαφείς και αποτελεσματικές για τα αυτιστικά άτομα, και διαπιστώθηκε ότι εργαλεία όπως η συνομιλία, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τα φόρουμ συζητήσεων και οι διαδικτυακές πλατφόρμες και φόρμες θα μπορούσαν να είναι χρήσιμα για το σκοπό αυτό, συμβάλλοντας στη μείωση του άγχους που προκύπτει από τη διαπροσωπική αλληλεπίδραση. Με αυτό το σκεπτικό, προστέθηκε ότι οι "ζωντανές" επαφές με συναδέλφους και προϊσταμένους θα πρέπει να προσαρμόζονται ανάλογα με τις προτιμήσεις και τις ανάγκες του ατόμου. Τέλος, διαπιστώθηκε ότι είναι σημαντικό να χρησιμοποιούνται και άλλες μορφές επικοινωνίας εκτός από τη λεκτική, όπως η γραπτή επικοινωνία ή η χρήση οπτικών βοηθημάτων.

Ένα άλλο κρίσιμο σημείο είναι η συνέντευξη για την εργασία, καθώς η επικοινωνία είναι γενικά η πιο εξασθενημένη λειτουργία στον αυτισμό. Πολλά άτομα με αυτισμό έχουν θετικά αποτελέσματα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης εάν συνοδεύονται από κάποιον που εμπιστεύονται. Το άτομο αυτό μπορεί να λειτουργήσει ως μεσάζων για να διευκολύνει την επικοινωνία μεταξύ του υπεύθυνου της συνέντευξης και του υποψηφίου, αναδιατυπώνοντας ασαφείς ερωτήσεις και βοηθώντας τον υποψήφιο να καταλάβει ακριβώς τι του ζητείται. Αυτό θα ωφελήσει βέβαια το άτομο με αναπηρία αλλά θα βοηθήσει επιπλέον και τον εργοδότη να καταλάβει τι έχει να προσφέρει ο υποψήφιος.

Διαχείριση του χρόνου: Ένα χρήσιμο εργαλείο που προτείνεται στον τομέα αυτό μπορεί να είναι η χρήση ειδικών εφαρμογών για κινητά τηλέφωνα, όπως ημερολόγια, ηλεκτρονικά ημερολόγια, υπενθυμίσεις, ξυπνητήρια κ.λπ., καθώς και ένας κοινός κατάλογος εργασιών μεταξύ εργαζομένων και διευθυντών, ο οποίος μπορεί να ενημερώνεται και να συμβουλεύεται τακτικά. Η ευελιξία στα χρονοδιαγράμματα είναι επίσης απαραίτητη, δίνοντας προτεραιότητα στην εργασία που γίνεται και όχι στον χρόνο που δαπανάται στον χώρο εργασίας- η καθιέρωση και ο σεβασμός μιας ρουτίνας κατά τη διάρκεια της εργάσιμης ημέρας, καθώς και στην κατανομή των καθηκόντων, μπορεί επίσης να βοηθήσει. Η παρουσία υποστηρικτικών προσώπων είναι επίσης απαραίτητη, ιδίως στην αρχή, οι οποίοι μπορεί να είναι συνάδελφοι ή προϊστάμενοι και μπορούν να αποτελέσουν σημείο αναφοράς για το αυτιστικό άτομο και να προωθήσουν τη διαπροσωπική επικοινωνία,

Διαχείριση του άγχους: έχει προταθεί η χρήση εργαλείων που θα βοηθούν το άτομο να παρακολουθεί τα επίπεδα άγχους, π.χ. μια εφαρμογή για το ρολόι χειρός, και θα το ειδοποιεί για την αύξηση των επιπέδων άγχους. Αυτό μπορεί να συνοδεύεται από εκπαίδευση στην ευαισθητοποίηση του ατόμου σχετικά με τα επίπεδα άγχους του και τι τα επηρεάζει, καθώς και από εκπαίδευση σε βασικές τεχνικές διαχείρισης συναισθημάτων,

Αισθητηριακή ευαισθησία: θα ήταν ιδανικό για κάθε εργαζόμενο να έχει έναν ατομικό χώρο εργασίας, ο οποίος θα πρέπει να οργανώνεται ανάλογα με τις ανάγκες του (π.χ. μακριά από πηγές θερμότητας ή άμεσου φωτός- μπορεί να είναι χρήσιμα ακουστικά που εξαλείφουν τον θόρυβο, αθόρυβα πληκτρολόγια κ.λπ.)- ένα ξεχωριστό

δωμάτιο, αφιερωμένο στην ανάπαυση και τη χαλάρωση, είναι θεμελιώδους σημασίας, προκειμένου να αποφευχθεί η αισθητηριακή υπερφόρτωση.

4.5 Παράδειγμα Ανεξάρτητης Διαβίωσης στην Ελλάδα

Την Τετάρτη, 8 Νοεμβρίου 2023, πραγματοποιήθηκαν τα επίσημα εγκαίνια του Κυλικείου της 3S School Synergy Snacks στον Άγιο Δημήτριο, παρουσία της Υφυπουργού Παιδείας Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, Δόμνας Μιχαηλίδου και εκπροσώπων από την ΔΥΠΑ, το γραφείο της UNICEF στην Ελλάδα αλλά και το Junior Achievement Greece, που συνέβαλαν καθοριστικά στην ίδρυση του κυλικείου από την 3S. Στο χώρο βρέθηκαν υποστηρικτές, εκπαιδευτικοί, εθελοντές, γονείς αλλά και άτομα με αναπηρία που εργάζονται στο εγχείρημα.

Από το 2017, μία σύμπραξη μαθητών/τριών του Εργαστήριου Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.ΕΚ.) Αγίου Δημητρίου και του 1ου Επαγγελματικού Λυκείου (ΕΠΑ.Λ.) Νέας Ιωνίας, η ΚοινΣΕπ 3S School Synergy Snacks, στην οποία εργάζονται νέοι με αναπηρία, κάνει την συμπερίληψη πράξη και δίνει ίσες ευκαιρίες για επαγγελματική απασχόληση στην αγορά εργασίας για όλες και όλους.

Το 2023 το γραφείο της UNICEF στην Ελλάδα και το Junior Achievement Greece ανέλαβαν την υποστήριξη ενός Κυλικείου, όπου θα εργάζονταν νέοι/ες με αναπηρία, στο χώρο του Ε.Ε.Ε.ΕΚ. Αγίου Δημητρίου. Περισσότεροι από 240 μαθητές με αναπηρίες, ηλικίας 13 έως 22 ετών, φοιτούν σε αυτό το σχολείο. Στο πλαίσιο του Προγράμματος «Εγγύηση για το Παιδί» (Child Guarantee) το Κυλικείο ξεκίνησε τη λειτουργία του ως υποκατάστημα της Κοινωνικής Επιχείρησης, 3S School Synergy Snacks, και στοχεύει να υποστηρίξει την επαγγελματική αποκατάσταση ανθρώπων με αναπηρίες με σκοπό την ισότιμη ένταξή τους στην αγορά εργασίας.

Η 3S δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος/διαγωνισμού «Μαθητική Εικονική Επιχείρηση – The Company Program» του Junior Achievement Greece και πλέον λειτουργεί ως πραγματική επιχείρηση, δίνοντας τα εφόδια και το όραμα σε άτομα με αναπηρία για να ξεκινήσουν το δικό τους ταξίδι για την ένταξη. Η επιχείρηση ασχολείται με την παραγωγή καινοτόμων υγιεινών σνακ βασισμένων σε πρωτότυπες συνταγές του Ηλία Μαμαλάκη. Τα σνακ, οι «Ενεργειακές Μπάρες με Κοινωνική Γεύση», χρησιμοποιούν αγνά υλικά της ελληνικής γης, όπως ξηρούς καρπούς και αποξηραμένα φρούτα. Η ιδρυτική ομάδα αποτελείται από τρεις έμπειρους εκπαιδευτές (Έφη Χρυσού,

Ειρήνη Καϊμακάμη και Δημήτρη Γκούβη), έναν επιχειρηματικό σύμβουλο (Γεώργιος Μπουλούκος) και τρία νέα άτομα, απόφοιτους Ειδικών Σχολείων (Γιώργος Βραδής, Μιχάλης Σιδέρης, Γιάννης Χατζηαργυρίου) με ειδίκευση στον χώρο της μαγειρικής και ζαχαροπλαστικής.

Το κυλικείο του σχολείου είναι ένας χώρος σχεδιασμένος για τη διατροφική ασφάλεια και την ευεξία της μαθητικής και εκπαιδευτικής κοινότητας. Είναι σύγχρονα εξοπλισμένο και λειτουργεί με τη συμβολή εργαζόμενων-νέων με αναπηρία, που διασφαλίζουν ότι ο κάθε πελάτης βιώνει την καλύτερη δυνατή εμπειρία απολαμβάνοντας υγιεινά ροφήματα και εδέσματα. Ο εργαζόμενος του κυλικείου, ο Χρήστος τόνισε: «Είμαι πολύ χαρούμενος που εργάζομαι στο κυλικείο του σχολείου όπου κάποτε ήμουν μαθητής. Μου αρέσει πολύ να φτιάχνω σοκολάτα και να πουλάω τυρόπιτες, μπάρες και χυμούς στους πελάτες. Κάθε μέρα μαθαίνω νέα πράγματα. Μακάρι να τα καταφέρουν και άλλοι συμμαθητές μου να βρουν δουλειά».

Από το 2014 το Ε.Ε.Ε.ΕΚ. Αγίου Δημητρίου συμμετέχει ενεργά στα προγράμματα του Junior Achievement Greece κρίνοντας ότι η επίδραση που έχουν βιωματικά προγράμματα επιχειρηματικότητας στους/στις νέους/-ες με αναπηρία αποτελεί καταλύτη για τη μετέπειτα επαγγελματική και κοινωνική τους ζωή.

«Η 3S είναι το εγχείρημα που δικαιώνει εμφατικά κάθε μας προσπάθεια στο χώρο της εξάλειψης της ανεργίας. Τα παιδιά και οι εκπαιδευτικοί τους οραματίστηκαν ένα χώρο συμπερίληψης όπου θα μπορούν να εργαστούν όλοι και όλες, χωρίς αποκλεισμούς και στην συνέχεια τον έκαναν πράξη. Είναι τιμή μας να είμαστε κομμάτι της διαδρομής τους, να τους στηρίζουμε και δεσμευόμαστε ότι θα συνδράμουμε σε κάθε τους βήμα», δήλωσε ο Αργύρης Τζικόπουλος, CEO του Junior Achievement Greece.

Η εκπαιδευτικός ειδικής αγωγής του Ε.Ε.Ε.ΕΚ Αγίου Δημητρίου, συντονίστρια των προγραμμάτων επιχειρηματικότητας και ιδρυτικό μέλος της Κοιν.Σ.Επ., Έφη Χρυσού δήλωσε : «Το γεγονός ότι δεν υπάρχουν εργασιακά πλαίσια που να απορροφούν αποφοίτους ΑμεΑ, παρά τον κοινωνικό ρόλο και το στόχο των Ειδικών Επαγγελματικών Σχολείων να πετύχουν μια σύνδεση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τους με την αγορά εργασίας, μας έδωσε μια δυνατή ώθηση να εξελίξουμε ακόμα περισσότερο την ιδέα της 3S και να οδηγηθούμε στην ανάθεση του σχολικού κυλικείου απ' όπου ξεκίνησε και το αντίστοιχο πρόγραμμα μαθητικής επιχειρηματικότητας. Ακολουθώντας πιστά το όραμά μας και παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουμε, πιστέψαμε στην επιτυχία του

νέου μας εγχειρήματος με μοναδική πηγή έμπνευσής μας τους χαρισματικούς νέους εργαζόμενούς μας. Αυτά τα εγκαίνια είναι η πρώτη ανοιχτή εκδήλωση της Κοιν.Σ.Επ. ένταξης και μέσω αυτής θα θέλαμε να ακουστεί η φωνή μας λίγο περισσότερο. Στόχος μας είναι το κυλικείο αυτό να γίνει πρότυπο συμπερίληψης για ΑμεΑ και η ένταξη αυτή να αποτελέσει μια καλή πρακτική και για άλλα κυλικεία.».

Το κυλικείο ιδρύθηκε από το Junior Achievement Greece και την 3S SCHOOL SYNERGY SNACKS με την στήριξη της UNICEF και χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος «Εγγύηση για το Παιδί» (2020-2023).

Αναφορές

- Αδάμ, Σ. (2012). *Κοινωνική οικονομία και ενεργητικές πολιτικές ένταξης: Αποτελέσματα έρευνας πεδίου σε κοινωνικές επιχειρήσεις εργασιακής ένταξης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Καμπύλη.
- Δελλασούδας, Λ. (2000). *Σχολικός και επαγγελματικός προσανατολισμός ατόμων με ειδικές ανάγκες*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Δημητριάδου, Ι. (2015). *Η ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με νοητική αναπηρία: Μια συνδυαστική μελέτη των απόψεων των γονέων, του εκπαιδευτικού προσωπικού και των νέων με νοητική αναπηρία στην Ελλάδα*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Δημοπούλου, Ι. Ν.-Ν. (2015). *Συνεργασία σχολείου οικογένειας: απόψεις και εμπειρίες νηπιαγωγών ειδικής και ενταξιακής προσχολικής εκπαίδευσης*. Στο *Η έρευνα στην*

- ειδική αγωγή, στην ενταξιακή εκπαίδευση και στην αναπηρία* (σσ. 13-41). Αθήνα: Πεδίο.
- ΖΩΝΙΟΥ-ΣΙΔΕΡΗ ΑΘΗΝΑ, Ν.-Ν. Ε. (2015). *Η έρευνα στην ειδική αγωγή, στην ενταξιακή εκπαίδευση και στην αναπηρία*. Αθήνα: Πεδίο.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2000). *Άτομα με ειδικές ανάγκες και η ένταξή τους*. Ελληνικά Γράμματα.
- Κουρκούτας, Η. &. (2012). *Οικογένειες παιδιών με ιδιαίτερες δυσκολίες και Σχολική Ένταξη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Λογαράς, Δ. (2011). *Εργασία-απασχόληση και αναπηρία*. Αθήνα: Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία.
- Μαυροπούλου, Σ. (2007). *Η κοινωνική ένταξη σε σχολείο και η μετάβαση σε χώρο εργασίας για τα άτομα στο φάσμα του αυτισμού*. Βόλος.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2010). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε.
- Μυλωνάκου-Κέκε, Η. (2009). *Συνεργασία σχολείου οικογένειας και κοινότητας. Θεωρητικές προσεγγίσεις και πρακτικές εφαρμογές*. Αθήνα: Παπαζήση ΑΕΒΕ.
- Νάσκου-Περράκη, Π. (2014). *Μηχανισμοί προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου: διεθνείς πράξεις, θεωρία και πρακτική*. Αθήνα: Θέμις.
- Παπαβασιλείου-Αλεξίου, Ι. (2022). *Επαγγελματική Συμβουλευτική και μοντέλα απασχόλησης ατόμων με αναπηρία*. Αθήνα: ΠΕΔΙΟ.
- Πολυχρονοπούλου, Σ. (2010). *ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΦΗΒΟΙ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ*. Αθήνα: ΙΔΙΩΤΙΚΗ.
- Συμεού, Λ. (2002). *Εμπλοκή των γονιών στο σχολείο: Η προοπτική των διευθυντών δημοτικής*. Κύπρος: Πρακτικά VII Παγκύπριου Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου.
- Τσαμπουνάρη, Σ. (2021). *Επαγγελματική Εκπαίδευση και άτομα με αναπηρία*. Αθήνα: ΙΝΕ ΓΣΕΕ.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ., Π. Ι. (2003). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Ειδικής Αγωγής*. Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ. & Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- ΦΤΙΑΚΑ, Ε. (2008). *Περάστε για έναν καφέ: Σχέσεις οικογένειας και σχολείου*. ΑΘΗΝΑ: ΤΑΞΙΔΕΥΤΗΣ.

References

- thisisus.gr*. (2023, 12 12). Retrieved 12 12, 2023, from https://thisisus.gr/neoi-me-anapiria-idryoun-diko-tous-kylikeio/?fbclid=IwAR2N410fQdmtrkM5mi3YvW7qpyUF9JpEtZN-NnYbYf_IHcpQilD3uCVORv0
- Accardo, P. &. (2011). *Dictionary of Developmental Disabilities Terminology*. Paulh Brookes Publishing Co.
- Aldridge, J. (2010). *Promoting the independence of people with intellectual disabilities*. Royal College of Nursing Publishing Company.
- Attwood, T., & Garnett, M. (2023). *Autismo al lavoro. Un programma in sette fasi per riuscire meglio nel mondo del lavoro*. Edizioni LSWR.
- Bacchio, R. (2023). *Autismo e lavoro: gli accorgimenti per rendere l'ambiente inclusivo*. Roma: Istituto A.T.Beck.
- Bissonnette, B. (2013). *The complete guide to getting a job for people with Asperger Syndrome. Find the Right Career and Get Hired*. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Education, E. A. (2006). *Εξατομικευμένα Σχέδια Μετάβασης. Υποστηρίζοντας τη Μετάβαση από το Σχολείο στην Εργασία*. Victoria Soriano.
- Fitzgerald, J. (2010). *Independent Living in the Community: Are people with intellectual disabilities reaching their full potential?* Ireland: Critical Social Thinking: Policy and Practice.
- Organization, W. H., & World Bank. (2011). *World report on disability*. Geneva Switzerland: World Health Organization.
- Schalock, R. L. (2012). *A Leadership Guide for Today's Disabilities Organizations*. USA: Paulh Brookes Publishing Co.
- UNICEF. (2014). *Parents, family and community participation in inclusive*. Retrieved March 20, 2023, from http://www.inclusive-education.org/sites/default/files/uploads/booklets/IE_Webinar_Booklet_13.pdf
- Wehmeyer, M. L. (2020). *Planning the Transition to Employment*. Baltimore-London-Sydney: Paulh Brookes Publishing Co. .
- Wehmeyer, M., & Palmer, S. (2003). *Adult Outcomes for Students with Cognitive Disabilities Three-Years After High School*. Education and Training in Develormental Disabilities.
- Xu, Y. &. (2008). *Facilitating family involvement and support for*. (T. S. Journal, Ed.) Retrieved March 15, 2023, from

https://www.researchgate.net/publication/282850775_Facilitating_family_involvement_and_support_for_inclusive_early_childhood_education